



# थिमी टाइम्स

## Thimi Times WEEKLY

### साप्ताहिक

पार्टी च्यालेसको दुनियाँमा  
एक उत्कृष्ट नाम

## शंखधर बैक्चेट

शंखधर चोक, मध्यपुर थिमी-४, भक्तपुर  
फोन नं.: ०१-५०९३४८८  
मोबाईल: ९८४९३६८५३५, ९८४९४९६९९९

अत्याधुनिक सुविधा सहित रमणीय पारिवारिक वातावरणमा विवाह, व्रतबन्ध तथा अन्य शुभकार्य लगायत सेमिनार, गोष्ठिका साथै विविध प्रदर्शनीको लागि सम्मनुहोस् ।

वर्ष १८ अङ्क ४२ ने.सं. ११४५ दिल्लीश्व सप्तमी असार १८ गते बुधबार, २०८२ 02 July 2025, Wednesday पृष्ठ ८ मूल्य रु १०/-

## बागमतीको जल प्रवाहको बेवास्ताले डुबानमा उपत्यका, दोष चोभार गल्छीलाई



काठमाडौं । बागमती नदीको बहाव क्षेत्र-‘जल प्रवाह’-निरन्तर घट्दै गएको छ । अधिकार सम्पन्न बागमती सभ्यता एकीकृत विकास समितिका अनुसार उपत्यकामा नदी छेउछाउँमा संरचना र सडक बनाउँदा नदीले आफ्नो बग्ने बाटो गुमाएको छ । निर्देशक उद्धव नेपाल भन्छन्, “डुबानको मुख्य कारण नदी नभई वस्तीले खोला मिचेको हो, खोला त आफ्नो बाटोमै बगिरहेको थियो ।” उनका अनुसार

सरकारले खोलाको स्वामित्वमा रहेका जमिन खाली गराउनेपछि भूगोलविद् शिव वास्कोटाले अव्यवस्थित सहरीकरणले पानीको प्रवाहलाई बिगारेको बताउँछन् । पहिले वर्षाको पानी जमिनले सोस्ने गर्थ्यो तर अहिले जमिन नै छैन, खेत छैन, जमेको पानी खोलामा सिधा पुग्छ र खोलाको बहाव क्षमता घटाउँछ ।

तोकिएनअनुसारको जल प्रवाह प्राप्त हुन नसकेको २०६९ सालमा सरकारले

बागमती र सहायक नदीहरूमा तोकिएको जल प्रवाह अझै कार्यान्वयनमा आउन सकेको छैन । समितिको पछिल्लो अध्ययन (२०८० साल) अनुसार उपत्यकाको विभिन्न खण्डमा २० मिटरदेखि ११९ मिटर चौडाइ आवश्यक देखिएको छ । विशेषतः विष्णुमती दोभानदेखि कटुवाल दहसम्मको खण्डमा पहिलेको ८० मिटरको साटो अहिले ११९ मिटर जल प्रवाह आवश्यक देखिएको छ । तर हालसम्म बागमतीले त्यसको आधा चौडाइसमेत पाएको छैन ।

सरकारको ध्यान चोभार गल्छीमा सरकारले उपत्यकाको पानी निकास एक मात्र मार्ग चोभार गल्छीलाई “बोटल नेक” भन्दै डुबानको मुख्य कारक मानेर खोले तयारी थालेको छ । १४ जेठमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण

बाँकी पेज ७ मा

## कांग्रेस-एमालेको सात बुँदे सहमति सत्ता साभेदारीमा सीमित

काठमाडौं । संविधान संशोधनलाई प्रमुख एजेन्डा बनाउँदै एक वर्षअघि गठबन्धनमा आएका नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमालेबीचको सात बुँदे सहमति सत्ता साभेदारीको यात्राभन्दा बाहिर जान सकेको छैन । असार १७ गते राति एमाले अध्यक्ष केपी शर्मा ओली र कांग्रेस सभापति शेरबहादुर देउवाबीच भएको सहमतिमा संविधान संशोधनलाई प्राथमिकतामा राखिए पनि त्यसबारे अहिलेसम्म कुनै ठोस पहल भएको छैन ।

सहमतिको दोस्रो बुँदामा उल्लेख गरिएको छ: “संविधान अभ्यासमा देखिएका सबल-दुर्बल पक्षको समीक्षा गरी राजनीतिक स्थायित्वका लागि आवश्यक संशोधन र तदनुकूल कानुन

निर्माणलाई प्राथमिकता दिने” तर, एक वर्ष बितिसकदा पनि न संविधान संशोधन प्रक्रियाको सुरुवात भएको छ, न त यो विषयमा सत्ता गठबन्धनबीच गम्भीर संवाद नै देखिएको छ । दुईतिहाइ बहुमतको अभाव, संशोधनमा अवरोध

सत्तारूढ गठबन्धनले संविधान संशोधनलाई व्यवहारमा उतार्न नसक्नुको प्रमुख कारण दुईतिहाइ बहुमतको अभाव मानिएको छ । एमालेका प्रमुख सचेतक महेश बतौलाका अनुसार, आवश्यक समर्थन नभएकाले संसदमा संशोधन प्रस्ताव अघि बढाउँदा पारित हुने सम्भावना न्यून देखिन्छ । साथै, बहस अनियन्त्रित ढंगमा जान

बाँकी पेज ७ मा

## ३२३ वर्षको इतिहास बोकेको भक्तपुरको ड्यातापोल मन्दिर



भक्तपुर । त:मारीस्थित ऐतिहासिक ड्यातापोल मन्दिरको गजुर स्थापना गरी मन्दिर निर्माण सम्पन्न भएको ३२३ वर्ष पूरा भएको छ । वि.सं. १७५९ साल असार शुक्ल प्रतिपदाका दिन मन्दिरको गजुर राखेर कोट्याहुती यज्ञ गरिएको थियो । यस मन्दिर निर्माण सम्पन्न भएको २२ महिना

पश्चात् भक्तपुरका एक व्यक्ति ‘दुखी भारो’ले रामायणको नेवारी अनुवाद गरेका थिए । अनुवादग्रन्थको एक अंशमा उनले मन्दिर निर्माणका लागि आवश्यक जमिनको कारण आफ्नै पुख्र्यौली थलो ‘ननिछेँ’ छाड्नुपरेको र त्यसपछि ‘भुलाछेँ’मा सन्तुपरेको उल्लेख गरेका छन् ।

बाँकी पेज ७ मा

## काँक्रेबारीको वन अतिक्रमण मुद्दा अदालतमा, राजनीतिक दल र प्रशासन कडाइका पक्षमा



भक्तपुर । भक्तपुरको काँक्रेबारीस्थित सामुदायिक वन क्षेत्र अतिक्रमण गरेको आरोपमा

डिभिजन वन कार्यालयले जिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर गरेको छ । अतिक्रमणविरुद्ध कडाइका

लागि प्रमुख जिल्ला अधिकारी (सिडिओ) भरतमणि पाण्डेको अध्यक्षतामा जिल्ला प्रशासन कार्यालयको कक्षमा राजनीतिक दलहरूको सहभागितामा विशेष बैठक बसेको हो ।

बैठकमा नेपाल मजदुर किसान पार्टीका नेता सूर्यभक्त त्वातीले नगरकोट र बागेश्वरीको भङ्गेरी डाँडामा रहेको मझुवा वन मासेर बनाइएको रग्वी मैदान पुनः वन क्षेत्र घोषणा गरी वृक्षरोपण गर्नुपर्ने धारणा राखे । साथै, मध्यपुर

बाँकी पेज ७ मा

## एस. एस. कलेज अब अरनिको हाइवेसँगै नयाँ भवनमा

Innovative "A Mission to Academic Excellence and Beyond...."

# SS COLLEGE

Sunshine Secondary School

19th Anniversary

XI & XII (NEB)

Science Management Humanities

Entrance/Scholarship Exam Ashadh-20, Friday [11:00 am]

SS Chowk, Madhyapur Thimi-4, Bhaktapur

01-5639065, 01-5639470

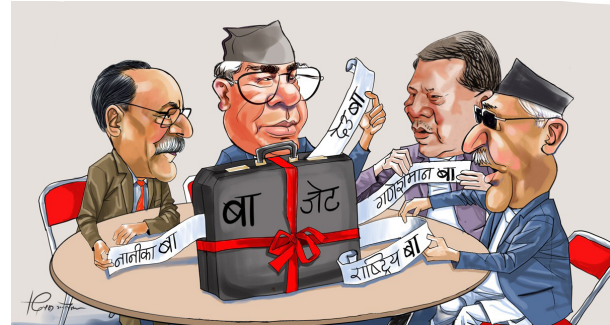
sscollege.thimi14@gmail.com

www.sscollge.edu.np

## स्थानीय तहमा जथाभावी बजेट खर्च, दीर्घकालीन योजना उपेक्षित

काठमाडौं । देशभरका अधिकांश स्थानीय तहमा दीर्घकालीन योजना निर्माणलाई प्राथमिकता नदिएने र जथाभावी ढंगले बजेट खर्च गर्ने प्रवृत्ति बढ्दै गएको देखिएको छ । यस्ता अभ्यासले स्थानीय तहमा बेथिति र वित्तीय अनुशासनहीनता मौलाउँदै गएको महालेखा परीक्षकको ६१ औं वार्षिक प्रतिवेदनले स्पष्ट पारेको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार गाउँपालिका र नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक योजना बनाउनु पर्ने कानुनी प्रावधान भए पनि अधिकांश स्थानीय तहले यस्तो योजना बनाएका छैनन् । जसले बनाएका छन्, ती पनि वार्षिक



बजेट बनाउँदा दीर्घकालीन लक्ष्यभन्दा पनि सालबसाली तथा तात्कालिक विषयलाई मात्र समावेश गर्छन् ।

‘योजना तर्जुमा केवल कर्मकाण्ड’ महालेखा परीक्षक तोयम रायाका अनुसार स्थानीय तहमा योजना तर्जुमा प्रक्रिया ऐन, नीति र मापदण्डविपरीत गरिएको छ । जनप्रतिनिधि र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबीचको

वार्षिक बजेट र योजना बनाउने कार्य केवल एक परम्परा र औपचारिकतामा सीमित भएको छ ।

रायाले भने, “हामीले वर्षेनि प्रतिवेदनमार्फत यी समस्याहरू औल्याउँदै आएका छौं, तर स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि र प्रशासनिक संयन्त्रले गम्भीरतापूर्वक लिएको देखिन्छ ।”

बाँकी पेज ७ मा



## एसईई नतिजा सार्वजनिक : गणितमा सबैभन्दा धेरै अनुत्तीर्ण

काठमाडौं । विद्यालय शिक्षाको महत्वपूर्ण आधार मानिने माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (एसईई) को परीक्षाफल शुक्रबार साँझ सार्वजनिक गरिएको छ। राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डका अनुसार यो वर्ष परीक्षामा सहभागी भएका कुल ५ लाख १४ हजार ७१ जना विद्यार्थीमध्ये भन्दाै ६१.८१ प्रतिशतले मात्र कक्षा ११ अध्ययन गर्न सके 'ग्रेड' प्राप्त गरेका छन्।

गत वर्ष मात्र ४८ प्रतिशत विद्यार्थीले कक्षा ११ पढने योग्यता प्राप्त गरेका थिए भने बाँकी ५२ प्रतिशत 'नन-ग्रेडेड' भएका थिए। यस वर्ष त्यो अनुपात घटेर ३८ प्रतिशत पुगेको छ। प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालयको दीक्षान्त समारोहमा यसपटक ६० देखि ६५ प्रतिशतबीच विद्यार्थी उत्तीर्ण हुने अपेक्षा गरिएको बताएका थिए।

**ग्रेड वितरण**  
बोर्डका अनुसार उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूमध्ये—  
जीपीए ३.६ देखि ४.० पाउने: ४८,१७७ जना

जीपीए ३.२ देखि ३.६: ८१,३८५ जना  
जीपीए २.८ देखि ३.२: ७९,१२४ जना  
जीपीए २.४ देखि २.८: ४८,४७९ जना  
जीपीए २.० देखि २.४: ४,१२६ जना  
जीपीए १.६ देखि २.०: ८ जना  
प्रदेशगत परिणाम  
उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूको संख्या प्रदेश

अनुसार यस्तो छ:  
कोशी: ४७,८३५  
मधेश: ५९,७४९  
बागमती: १,१९,५१७  
गण्डकी: ४७,८४९  
लुम्बिनी: ५७,६८७  
कर्णाली: ४६,४५५  
सुदूरपश्चिम: ५९,८०४  
**विषयगत कमजोरी: गणितमै बढी फेल**  
परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयका अनुसार विषयगत रूपमा सबैभन्दा धेरै विद्यार्थी गणितमा 'नन-ग्रेडेड' भएका छन्। कुल १,२८,२१५ जना विद्यार्थी गणितमा अनुत्तीर्ण भएका छन्। त्यसपछि अङ्ग्रेजीमा ८०,६७२, विज्ञान र प्रविधिमा ७९,२७१, नेपालीमा ५४,७३५ र सामाजिक शिक्षामा ५३,१८६ विद्यार्थी अनुत्तीर्ण भएका छन्। अर्थशास्त्रमा ४२,१५० र अतिरिक्त गणितमा १८,२२२ जनाले न्यूनतम ग्रेड ल्याउन सकेनन्।

परीक्षा बोर्डका अध्यक्ष महाश्रम शर्माका अनुसार, "यसपालि पनि गणितमा विद्यार्थीहरू कमजोर भएको देखिन्छ।"

**उत्तीर्ण हुने न्यूनतम अङ्क**  
एसईईमा सफल हुन विद्यार्थीले सैद्धान्तिक परीक्षा (७५ पूर्णाङ्क) मा कम्तीमा ३५ प्रतिशत (२७ अङ्क) र प्रयोगात्मक वा आन्तरिक मूल्याङ्कन (२५ पूर्णाङ्क) मा ४० प्रतिशत (१० अङ्क) प्राप्त गर्नुपर्नेछ।

२०७८ सालदेखि लागू गरिएको 'लेटर ग्रेडिङ' प्रणालीअनुसार न्यूनतम योग्यता नपुगेका विद्यार्थीले प्रमाणपत्र प्राप्त गर्दैनन्। गत वर्ष ९० हजार विद्यार्थी अनुत्तीर्ण भएका थिए, जसमा करिब ७५ हजारले यस वर्ष पुनः परीक्षा दिएका थिए।

**विशेष सहभागी र तथ्याङ्क**  
यस वर्ष बाल सुधारगृह तथा कारागारबाट ४८ जना, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक समुदायबाट ३० जना, मनाङबाट ४६ जना र काठमाडौँबाट सबैभन्दा धेरै करिब ३९ हजार विद्यार्थी एसईईमा सहभागी भए।

**आन्दोलनबीच पनि समयमै नतिजा**  
चैतमा सम्पन्न एसईई परीक्षा गत वर्षभन्दा ५० हजार बढी विद्यार्थीले दिएका थिए। शिक्षक आन्दोलनकै बीच बोर्डले उत्तर पुस्तिका मूल्याङ्कन ५० भन्दा बढी स्थानमा सम्पन्न गर्दै नतिजा सार्वजनिक गरेको हो। आन्दोलनका कारण एक साता ढिलाइ भएको परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले जनाएको छ।

**पूरक परीक्षा: साउन २९ देखि**  
बोर्डले दुई विषयसम्म 'नन-ग्रेडेड' भएका विद्यार्थीका लागि साउन २९ गतेदेखि ग्रेडवृद्धि परीक्षा सुरु हुने जनाएको छ। अध्यक्ष शर्माका अनुसार यस वर्ष सबै विषयका लागि पूरक परीक्षा दिन पाउने व्यवस्था गरिएको छ।

## सबैले सम्मान र अनुकरण गरोस् भन्ने खालको जीवन होस् : अध्यक्ष प्रचण्ड



भक्तपुर । पूर्वप्रधानमन्त्री तथा नेकपा (माओवादी केन्द्र)का अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले समाजवादी जीवनशैलीतर्फ उन्मुख हुनुको विकल्प नभएको बताएका छन्। शनिबार मध्यपुर थिमिमा आयोजित पार्टीका केन्द्रीय सल्लाहकार कृष्णलाल गोजा श्रेष्ठको श्रद्धाञ्जली सभालाई सम्बोधन गर्दै उनले जीवनलाई अरुका लागि प्रेरणादायी बनाउनेतर्फ लाग्नुपर्नेमा जोड दिए।

"मृत्यु हाम्रो हातमा छैन, तर जीवन कसरी बाँच्ने हाम्रो हातमा छ," भन्दै अध्यक्ष प्रचण्डले जीवनलाई यस्तो बनाउनु पर्ने धारणा व्यक्त गरे, "सबैले सम्मान र अनुकरण गरोस् भन्ने खालको जीवन होस्।"

कम्युनिष्ट विचार बोकेका व्यक्तिको व्यवहार सरल, सामाजिक, श्रम र उत्पादनमा केन्द्रित तथा पारदर्शी हुनुपर्ने उनको भनाइ थियो। "अब समाजवादी जीवनशैलीतर्फ नगर्दै हुँदैन," अध्यक्ष प्रचण्डले स्पष्ट पारे।  
व्यक्तिगत स्वार्थभन्दा माथि उठेर सामूहिक हित, समानता, न्याय र समान अवसरलाई प्राथमिकता दिने मानिसहरू समाजमा मृत्युपछि पनि जीवित रहने उनको भनाइ थियो। पार्टीमा रुपान्तरण अभियान जारी रहेको र जनतामा आशा जगाउने अधिल्लो सरकार आफू नेतृत्वमा रहेको पनि उनले स्मरण गरे।

"हाम्रो व्यवहारमै समाजवादी क्रान्तिको

भविष्य निर्भर छ," उनले बताए। साथै, उनले मध्यपुरका नेता कृष्णलाल गोजा श्रेष्ठको जीवनलाई अनुकरणीय उदाहरणका रूपमा प्रस्तुत गरे।

"कमरेड कृष्णलालले मध्यपुरलाई मात्र होइन, सम्पूर्ण देशका कार्यकर्ताका लागि नेतृत्वप्रतिको विश्वास र सक्रियताको उदाहरण प्रस्तुत गर्नुभएको छ," अध्यक्ष प्रचण्डले भने।

उनले नेवा: समुदायजस्तै विकसित सभ्यता भएका समुदायहरू समाजवादको पाठशालाजस्तै भएको उल्लेख गर्दै विविध पक्षबाट सिकेर समाजवादको नेपाली मोडल बनाउन आफू लागिपरेको जानकारी गराए।  
श्रद्धाञ्जली सभामा माओवादी केन्द्रका उपाध्यक्ष अर्गन सापकोटा, स्थायी समिति सदस्य लीलामणि पोखरेल, पूर्वमन्त्री शशी श्रेष्ठ, प्रतिनिधिसभा सदस्य गङ्गा कार्की, केन्द्रीय सदस्यहरू दिलिप प्रजापति भिस्म, प्रह्लाद बृढाथोकी, गोविन्द आचार्य, डिपी ढकाल, प्रतिमा श्रेष्ठ, रामप्रसाद सापकोटा दीपशिखा, उमा कपाली लगायतको उपस्थिति रहेको थियो।

कार्यक्रम माओवादी केन्द्र मध्यपुर थिमि नगर समितिका अध्यक्ष विजयकृष्ण श्रेष्ठको अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको थियो। पार्टीका नेताकार्यकर्ता, कृष्णलाल गोजाका पारिवारिक सदस्य तथा स्थानीयहरूको उपस्थिति रहेको जिल्ला संयोजक सुनिल गोठे बासुले जानकारी

## संस्कृति र संस्कारको जगेर्ना भएमा मात्र समुदायको अस्तित्व सम्भव : सांसद कायस्थ



धरान, — कोशी प्रदेशकी सांसद यशोदा कायस्थले नेपाल जस्तो बहुजातीय, बहुसांस्कृतिक र बहुधार्मिक देशमा समुदायको अस्तित्व जोगाउन सबैले आ-आफ्नो संस्कृति र संस्कारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा सक्रिय रहनुपर्ने आवश्यकता औल्याएकी छन्। धरानमा लोपोन्मुख नेवार परम्परागत धाँ बाजाको पुनर्जागरणका लागि सञ्चालित २१ दिने तालिमको समापन समारोहलाई सम्बोधन गर्दै सांसद कायस्थले भनिन्, "जातीय संस्कृति र संस्कार जगेर्ना भएमा मात्र समुदायको पहिचान र अस्तित्व रहन्छ।"

समारोहमा उनले समुदाय-

समुदायबीचको सांस्कृतिक विविधता र आत्मपहिचानलाई जोगाएर सहअस्तित्वमा बस्न सकिने उल्लेख गरिन्। धाँ बाजाको संरक्षण र नयाँ पुस्तामा यसको हस्तान्तरण गर्ने उद्देश्यसहित नेवा पासा खल: धरानले सञ्चालन गरेको तालिमको समापन कार्यक्रम धरानको सिद्धि नेवा परिषद्को परिसरमा सम्पन्न भयो।

तालिममा धरानका ६० जना बालबालिकाले भाग लिएका थिए। उनीहरूलाई काठमाडौँबाट आएका प्रशिक्षक निकित ङंगोलले प्रशिक्षण दिएका थिए।

समापन समारोहमा धरान-३ का

वडाध्यक्ष विद्या शाक्यले वडाको तर्फबाट संस्कृति र संस्कारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा निरन्तर लागिरहने प्रतिवद्धता व्यक्त गरे। त्यसैगरी, नेवा देय दबूँका केन्द्रीय उपाध्यक्ष अनिल श्रेष्ठले पासा खल:ले यस्तो महत्वपूर्ण तालिम सञ्चालन गरेर नेवार समुदायबीच एक उदाहरणीय कार्य गरेको बताए। उनका अनुसार काठमाडौँ उपत्यकापछि धरान नेवार संस्कृतिको उत्थानमा अग्रस्थानमा छ।

परम्परागत धाँ बाजा सात प्रकारका तालहरूमा बजाइन्छ— ४ मात्रामा चोप ताल, ७ मात्रामा प्रताप र र्जित ताल, ८ मात्रामा तालमा, १४ मात्रामा ग्रह ताल, १० मात्रामा अस्त्र ताल, र ६ मात्रामा पलेमा ताल। यी सबै तालहरू एकै साथ बजाइने 'ग्वाला' शैली धाँ बाजाको विशेषता हो। ग्वालामा भगवान् ग्वाला, नित्यनाथ ग्वाला, श्रीकृष्ण ग्वाराजजस्ता देवतासँग सम्बन्धित स्तुति समावेश हुन्छन्।

तालिमका संयोजक तथा पासा खल:का महासचिव अमृत श्रेष्ठले नयाँ पुस्तालाई संस्कृति, संस्कार र परम्परा सिकाउने उद्देश्यले तालिम सञ्चालन गरिएको जानकारी दिए। कार्यक्रमको सभापतित्व आयुष शाक्यले गरेका थिए।

## विनायकमा दन्त शिविर सम्पन्न



भक्तपुर । विद्यार्थीको स्वास्थ्यप्रति चासो दिँदै समय-समयमा स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्दै आएको विनायक शिक्षा निकेतनले असार १७ गते विद्यालय परिसरमा एक दिवसीय दन्त स्वास्थ्य शिविर आयोजना गरेको छ ।

उक्त शिविर काठमाडौँ मेडिकल कलेजको प्राविधिक सहयोगमा तथा रोटरी क्लब अफ मध्यपुर र चिमालय नेपालको संयुक्त संयोजनमा सम्पन्न भएको हो । शिविरमा विद्यालयको पूर्वप्राथमिक तहका २०० भन्दा बढी विद्यार्थीहरूको दाँत परीक्षण गरिएको थियो ।

विहान ११ बजेदेखि विउँसो ३ बजेसम्म सञ्चालन भएको शिविरमा काठमाडौँ मेडिकल कलेजका विशेषज्ञ चिकित्सक र सहायकहरूको टोलीले दाँतसम्बन्धी समस्या भएका विद्यार्थीलाई परीक्षण र परामर्श दिएका थिए । अभिभावकहरूको उल्लेख्य सहभागितामा सम्पन्न कार्यक्रममा विद्यालयका संस्थापक प्रिन्सिपल सुरेन्द्रविक्रम प्रजापतिले विनायक शिक्षा निकेतनले स्थापना कालदेखि नै विद्यार्थीहरूको समग्र विकासमा विशेष ध्यान दिँदै आएको जानकारी दिए ।

उनले स्वस्थ शरीर भएका विद्यार्थीहरू शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक रूपले सक्षम हुन्छन् भन्ने मान्यताका साथ विद्यालयले स्वास्थ्यसम्बन्धी क्रियाकलापमा निरन्तरता दिएको बताए ।

## राधेराधेमा फिस टनेल एक्स्पो २०८२ जारी, बालबालिका लक्षित आकर्षक कार्यक्रम



भक्तपुर । भक्तपुरको मध्यपुरथिमिको-राधेराधेमा 'फिस टनेल एक्स्पो २०८२' जारी छ। औद्योगिक शान्ति नेपाल संस्थाद्वारा जिल्लामा पहिलोपटक आयोजना गरिएको यस मेला सांसद दुर्लभ थापाले उद्घाटन गरेका हुन्।

साउन १० गतेसम्म सञ्चालनमा हुने एक्स्पोको मुख्य आकर्षण 'फिस टनेल' र 'सुनामी राइड' हुन्। आयोजक अध्यक्ष सन्दीप महतका अनुसार नेपालमै हालसम्मकै सबैभन्दा ठूलो टनेल जस्तै संरचनामा पारदर्शी पर्खालभित्र पौडिरहेका समुद्री माछा नजिकैबाट अवलोकन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ। विशेष प्रकाश र ध्वनि प्रविधिबाट समुद्रको वातावरण सिर्जना गरिएको यो टनेलमा आगन्तुकले जीवित जलजीवसँगै फोटो, भिडियो र टिकटक निर्माण गर्न सक्नेछन्।

भारतबाट ल्याइएका दुर्लभ १६० प्रजातिका रंगीन समुद्री माछाहरू टनेलमा प्रदर्शनमा छन्। विद्यार्थी, बालबालिका र जलजीवप्रेमीहरूका लागि यो अनुभव ज्ञानवर्धक र मनोरञ्जनात्मक दुवै हुनेछ।

'सुनामी राइड' एक्स्पोको अर्को विशेषता हो, जसले समुद्री लहर जस्तै हल्लिने अनुभव दिन्छ। बालबालिकादेखि युवावर्ग लक्षित विभिन्न खेलजस्तै पिङ, रोटेपिङ, ड्रगन राइड, जम्पिङ, कोलम्बस आदि पनि राखिएको छ। नेवारी खाजा, सम्बे, बजीलगायतका परिकारहरू, गेम जोन तथा फोटो स्पटसमेत समावेश गरिएको एक्स्पो बिहान १० बजेदेखि साँझ ८ बजेसम्म खुला रहनेछ।

स्थानीय पर्यटन प्रवर्द्धन, पारिवारिक रमाइलो र बालबालिकालाई जलजीवसम्बन्धी जानकारी दिन लक्षित गरिएको यो मेला साउन १० गतेसम्म चल्नेछ। साथै, एक्स्पो अवधिभर विद्यालयबाट सामूहिक रूपमा मेला अवलोकन गर्न आउने विद्यार्थी समूहका लागि विशेष छुटको व्यवस्था गरिएको आयोजकले जनाएको छ।

## शंखधर साकोसद्वारा आँखा शिविर सम्पन्न

भक्तपुर । मध्यपुर थिमी-४ मा सञ्चालित शंखधर वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.ले सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत शनिबार एक वृहत आँखा शिविर सम्पन्न गरेको छ। संस्था अन्तर्गतको सामाजिक उप-समितिको आयोजनामा भएको शिविर सिटी आई केयर सेन्टरको प्राविधिक सहयोगमा सम्पन्न भएको हो।

आदर्श मा.वि. लायकुमा आयोजित शिविरमा आँखा परीक्षण गराउन आएका ३५५ जनालाई नि:शुल्क चस्मा र औषधि वितरण गरिएको थियो। तीमध्ये २० जनामा मोतिविन्दुको लक्षण देखिएको डाक्टरहरूले जानकारी दिएका छन्। गत वर्ष आयोजित शिविरमा ३६४ जना लाभान्वित भएका थिए।

Gyan Khabar

Education & Research Media

Chyamhasingh-9, Bhaktapur, Nepal

+977-9851171010

+977-9843408285

info@gyankhabar.com

info@gyankhabar.com

www.gyankhabar.com

Gyan Khabar

www.gyanKhabar.com

A Complete Educational Website



# विद्यादेवी भण्डारीको सक्रिय राजनीतिमा पुनरागमनको घोषणा



काठमाडौं । पूर्वराष्ट्रपति तथा नेकपा (एमाले) की पूर्वउपाध्यक्ष विद्यादेवी भण्डारीले पुनः सक्रिय राजनीतिमा फर्किने औपचारिक घोषणा गरेकी छन्।

शनिबार काठमाडौंस्थित राष्ट्रिय सभागृहमा मदन भण्डारी फाउण्डेशनले आयोजना गरेको ‘जबजका तीन दशक’ विषयक विचार गोष्ठी तथा राष्ट्रिय पुरस्कार हस्तान्तरण समारोहमा सम्बोधन गर्दै उनले पार्टीको सदस्यता नवीकरण गरी एमालेमा फर्किएको जानकारी दिइन्।

“फरक ढङ्गको राजनीतिक जिम्मेवारीबाट मुक्त भएपछि नेकपा (एमाले)मै रहेर पार्टीको राजनीतिक यात्रालाई निरन्तरता दिने पवित्र उद्देश्यका साथ मैले पार्टी सदस्यता नवीकरण गरेको छु,” उनले भनिन्, “अब म नेकपा (एमाले) परिवारको एक सदस्यको रूपमा पुनः

जोडिएको छु र यसमा म गर्व गर्दछु।”

पूर्वराष्ट्रपति भण्डारीले पार्टी र जनताको हित नै आफ्नो मुख्य उद्देश्य रहेको स्पष्ट पार्दै व्यक्तिगत महत्वाकांक्षा नभएको बताइन्। उनले भनिन्, “देश र जनताको हित नै मेरो ध्येय र लक्ष्य हो। म राजनीतिमा कुनै पदका लागि होइन, योगदानका लागि सक्रिय हुनेछु।”

भण्डारीले पति तथा जननेता मदन भण्डारीको योगदान स्मरण गर्दै ‘जनताको बहुदलीय जनवाद’ (जबज) लाई अझ प्रभावकारी ढङ्गमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक रहेको बताइन्। जबजलाई नेपाली समाजको यथार्थ र परिवर्तनशील आवश्यकताका आधारमा मौलिक वैचारिक सिद्धान्तको रूपमा स्थापित गर्दै उनले सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणका लागि यसको भूमिका अझै महत्वपूर्ण रहेको औल्याइन्।

कार्यक्रममा बोल्दै उनले मदन भण्डारीको निधनपछि सुरु भएको फाउण्डेशनको यात्रा जननेताको सपना साकार पार्ने अभियानको रूपमा निरन्तर अधि बढिरहेको बताइन्। उनले फाउण्डेशनलाई “सामाजिक-आर्थिक समृद्धिको अभियान” का रूपमा परिभाषित गर्दै त्यसलाई अझ प्रभावकारी बनाउन सबैको सहकार्य आवश्यक रहेको उल्लेख गरिन्।

पूर्वराष्ट्रपतिले आफ्नो विद्यार्थी जीवनदेखि नै अनेरास्ववियू र कम्युनिष्ट आन्दोलनमा सक्रिय सहभागिता रहेको स्मरण गराउँदै तत्कालीन नेकपा (माले) को कार्यकर्ताबाट सुरु भएको राजनीतिक यात्रा राष्ट्रपतिसम्म पुगेको बताइन्। राष्ट्रपतिको कार्यकालमा उनले राष्ट्र र जनताको स्वाभिमानमा आँच नआउने गरी सेवा गरेको दाबी समेत गरिन्।

उनले पूर्वप्रधानमन्त्री तथा पार्टी अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीको नेतृत्वमा अगाडि बढिरहेको ‘समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली’ अभियानलाई समर्थन जनाउँदै पार्टीप्रति विश्वास व्यक्त गरिन्।

विद्यादेवी भण्डारीको सक्रिय राजनीतिमा पुनरागमनसँगै नेकपा (एमाले) भित्र नयाँ उत्साह थपिएको आकलन गरिँदैछ। जननेता मदन भण्डारीको सिद्धान्तप्रति प्रतिबद्धता दोहोर्‍याउँदै उनले सामाजिक न्याय, समानता र समृद्ध राष्ट्र निर्माणमा आफू समर्पित रहने प्रतिवद्धता व्यक्त गरिन्।

भण्डारीको यो घोषणालाई राजनीतिक वृत्तमा नेकपा (एमाले) भित्रको सशक्त पुनर्संयोजन र भावी रणनीतिमा प्रभाव पार्ने संकेतका रूपमा हेरिएको छ।

## थाइल्यान्डकी प्रधानमन्त्री सिनावात्रा निलम्बनमा



बैकक । थाइल्यान्डकी प्रधानमन्त्री पेटोडटान सिनावात्रालाई देशको संवैधानिक अदालतले मंगलबार निलम्बन गरेको छ। कम्बोडियासँगको कूटनीतिक विवादमा उनको आचरणप्रति प्रश्न उठ्दै गएपछि अदालतले छानबिन सुरु गर्दै उनलाई कार्यभारबाट निलम्बन गर्ने निर्णय गरेको हो।

३८ वर्षीया सिनावात्राले एक वर्षअघि मात्र पद सम्हालेकी थिइन्। तर मे महिनामा थाइल्यान्ड-कम्बोडिया सीमा क्षेत्रमा भएको झडपका क्रममा देखिएको उनकी भूमिका विवादमा परेको छ। उक्त झडपमा एक कम्बोडियाली सैनिकको मृत्यु भएको थियो।

विवादको मूलमा गएको अडियो रेकर्डिङमा सिनावात्राले कम्बोडियाका पूर्व प्रधानमन्त्री हुन सेनलाई ‘काका’को सम्बोधन गर्दै फोन गरेको र एक थाई सैन्य कमान्डरलाई ‘प्रतिद्वन्दी’ भनेको देखिन्छ। यो कुराले थाई राजनीतिक वृत्तमा तीव्र प्रतिक्रिया निम्त्याएको छ। रूढीवादी सांसदहरूले प्रधानमन्त्रीले विदेश नीतिमा थाइल्यान्डको सैन्य प्रतिष्ठानलाई कमजोर बनाएको आरोप लगाएका छन्।

संवैधानिक अदालतले ७-२ को मतले उनलाई तत्काल प्रभावले पदबाट निलम्बन गर्ने आदेश दिएको छ। अदालतले आफ्नो अन्तिम निर्णय नथाएसम्म उनी कार्यभारमा फर्कन नपाउने स्पष्ट पारेको छ।

राजनीतिक द्वन्द्वको पृष्ठभूमि

थाइल्यान्डको राजनीति लामो समयदेखि सैन्य, शाही र रूढीवादी अभिजात वर्ग र सिनावात्रा परिवारबीचको संघर्षको घेरामा छ। सिनावात्रा परिवारलाई थाइल्यान्डको परम्परागत सामाजिक संरचनाका लागि चुनौतीका रूपमा हेरिन्छ।

पूर्व प्रधानमन्त्री थाक्सिन सिनावात्रा, जो पेटोडटानका पिता हुन्, सन् २००६ मा सैन्य ‘कू’ पछि पदच्युत भएका थिए। उनका सुधारवादी तथा गरीबमुखी कार्यक्रमहरू लोकप्रिय भए पनि उनीमाथि राज्यको परम्परागत संरचनामा खलल पुर्‍याएको आरोप लाग्यो।

थाक्सिनपछि उनकी बहिनी यिंगलक सिनावात्राले सन् २०११ मा प्रधानमन्त्री पद सम्हालेकी थिइन्। तर सन् २०१४ मा उनलाई पनि संवैधानिक उल्लङ्घनको आरोपमा पदच्युत गरियो, र त्यसपछि सेनाले सत्तामा हस्तक्षेप गर्‍यो।

संवैधानिक अदालतको विवादास्पद भूमिका

थाइल्यान्डको संवैधानिक अदालत विगत दुई दशकदेखि देशको राजनीतिमा निर्णायक भूमिका खेल्दै आएको छ। अदालतलाई संविधानको व्याख्या गर्ने अधिकार छ, साथै प्रधानमन्त्री वा मन्त्रीहरूको नैतिकता उल्लङ्घन भए-नभएको निर्णय गर्ने हैसियत पनि।

सिनावात्रा परिवारका विरोधीहरू अदालतलाई सत्ता सन्तुलनको रक्षक मान्छन्, तर आलोचकहरूका अनुसार, यो संस्था स्वतन्त्र नभई सत्ता पक्षको प्रभावमा सञ्चालन हुन्छ। अधिल्ला निर्णयहरूमा यिंगलक सिनावात्रालाई हटाउनु, थाई राख थाई पार्टीजस्ता सिनावात्रा समर्थक दलहरू विघटन गर्नु, र नेताहरूलाई राजनीति गर्न प्रतिबन्ध लगाउनु जस्ता कदमहरू सामेल छन्।

लोकतन्त्र बनाम रूढीवादको द्वन्द्व

राजनीतिक विश्लेषकहरूका अनुसार, थाइल्यान्डको वर्तमान अवस्था दुई विचारधाराबीचको संघर्ष हो—एकतर्फ लोकप्रिय मतबाट निर्वाचित सुधारवादी सरकार, अर्कोतर्फ सेना, शाही दरबार र रूढीवादी अभिजात वर्गद्वारा नियन्त्रित संस्थागत संरचना।

पेटोडटानको निलम्बन पनि सोही संघर्षको पछिल्लो कडी हो। जबसम्म संवैधानिक अदालतको अन्तिम फैसला आउँदैन, थाइल्यान्डको राजनीतिक अनिश्चितता कायम रहने देखिन्छ। —एजेन्सीको सहयोगमा

## पिज्जा र युद्धको अनौठो संयोग !

काठमाडौं । मध्यपूर्वमा इजरायल र इरानबीचको हालैको सैन्य तनावसँगै, एक पुरानो तर अनौठो सैद्धान्तिक ट्रेन्ड पुनः सामाजिक सञ्जालमा चर्चाको केन्द्रमा आएको छ — ‘पिज्जा इन्डेक्स’। यो कुनै नयाँ खानाको ट्रेन्ड होइन, बरु एक विशिष्ट दृष्टिकोण हो, जसले अमेरिकी रक्षा मन्त्रालय (पेन्टागन) वरपर अचातक पिज्जाको बिक्री बढ्नु ठूला सैन्य कारवाहीको संकेत हुनसक्ने दाबी गर्छ।

हालै, सामाजिक सञ्जाल ‘एक्स’ (पूर्व ट्वीटर) मा सक्रिय एक अज्ञात प्रयोगकर्ताले यस्तो दाबी गरेका छन् कि इजरायलले इरानमाथि आक्रमण सुरु गर्नु अघि वाशिङ्टन डीसीमा रहेको पेन्टागन नजिकका तीन प्रमुख पिज्जा रेस्टुरेन्टहरूमा पिज्जा अर्डर एकाएक बढेको थियो।

उनका अनुसार, बन्द हुने तयारीमा रहेको “म्फ्तचप्पत एण्शाशव एबविअभ” मा समेत भीड बढेको थियो भने व्हाइट हाउस नजिकैको म्फप्लय’क मा पनि सामान्य दिनभन्दा धेरै अर्डर भएको देखिएको थियो।

यस घटनाले ‘पिज्जा इन्डेक्स’ को अवधारणा पुनः चर्चामा ल्याएको हो। सिद्धान्तका समर्थकहरू भन्छन्, यस्ता संयोगहरू अधिल्लो दशकहरूमा पनि देखिसकेका छन्। उदाहरणस्वरूप, सन् १९९० मा इराकले कुवेतमा आक्रमण गर्नु अघि, र १९९१ मा अमेरिकी सैन्य अभियान इउभचवतप्यल भ्मकभचत क्तयक सुरु हुनु पूर्व, वाशिङ्टन डीसीमा पिज्जाको बिक्रीमा उल्लेखनीय वृद्धि देखिएको थियो। डोमिनोजका पूर्व मालिक फ्यांक मिक्स का अनुसार, त्यस्ता घटनाहरू सैन्य गतिविधिसँग सम्बन्धित तयारीको सूचक हुन सक्छन्। विश्लेषकहरूका अनुसार, युद्धसम्बन्धी निर्णय लिने बेला पेन्टागनका अधिकारीहरू कार्यालयमा नै लामो समयसम्म बस्ने भएकाले, छिटो र सजिलो खानाको विकल्पको रूपमा पिज्जाको माग बढ्ने गर्दछ।

पछिल्लो पटक इजरायलले इरानमाथि आक्रमण गर्दा पनि अमेरिका भित्र पिज्जाको बिक्रीमा वृद्धि देखिनुले फेरि प्रश्न उठाएको छ — के उक्त आक्रमणमा अमेरिका प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा संलग्न थियो?

-एजेन्सीको सहयोगमा

# प्रहरी जागिर छाडेर आमा बनेकी संगिनीद्वारा निजी जासूसी कम्पनी सञ्चालन



आजभोलि एउटा शब्द चर्चामा छ— फ्रेन्डशिप गोल्स । जब साथीहरू मिलेर केही विशेष काम गर्छन्, त्यस्तो सम्बन्धलाई यसै शब्दले चिनाउँछ। बेलायतकी दुई महिला अहिले यसैको उदाहरण बनेका छन्। एकैसाथ प्रहरी सेवामा कार्यरत रहेकी उनीहरूले बच्चाहरूका कारण जागिर छाड्नुपर्थ्यो। तर अब उनीहरू मिलेर जासूसी कम्पनी सञ्चालन गरिरहेका छन् र जटिल मुद्दा सुल्फाउँदै चर्चामा छन्।

बेलायतको एसेक्समा बसोबास गर्ने ५६ वर्षीया स्याम हचिन्सन र ४० वर्षीया एम्मा कोल्स, कुनै चलचित्रकी जासूसभन्दा कम छैनन्। उनीहरू पूर्व प्रहरी अधिकारी हुन्। अब भने उनीहरूले संयुक्त रूपमा निजी जासूसी संस्था ‘वेरिटी हेन्टन’ सञ्चालन गर्दै

आइरहेका छन्, जुन सन् २०२० को अप्रिलमा स्थापना गरिएको थियो। बच्चाहरूको हेरचाह र विद्यालयका दायित्वसँगै उनीहरू धोखेवाजको पर्दाफास, स्टाकिङ मुद्दा, र अनलाइन ठगी (जस्तै ‘क्याटफिसिङ’) जस्ता विषयहरूमा अनुसन्धान गर्छन्।

उनीहरूको सबैभन्दा ठूलो बल भनेकै उनीहरूको ‘सामान्य’ देखिने क्षमता हो। स्याम भन्छिन्, “हामी कुनै रेल स्टेशनमा कसैको निगरानी गरिरहेका हौं भने पनि कोही शंका गर्दैन। यदि कुनै पुरुष दुई घण्टा उभिएको देखियो भने अचम्म मानिन्छ, तर हामीमाथि त्यसो हुँदैन।”

कसरी सुरु भयो यो यात्रा? स्याम र एम्माको भेट एसेक्स प्रहरीको भ्रष्टाचार नियन्त्रण इकाइमा भएको थियो। बच्चा भएपछि दुवैले प्रहरी जागिर छाडे। केही समयपछि

उनीहरूको भेट टेस्को स्टोरमा नियमित हुन थाल्यो र त्यही बेला उनीहरूले केही नयाँ सुरु गर्ने निर्णय गरे— जसबाट ‘वेरिटी हेन्टन’ जन्मियो। यी ‘जासूस आमा’हरू बिहान बच्चाहरूलाई विद्यालय छोड्छन् र रातको समयमा गोप्य अपरेशनको योजना बनाउँछन्। नड बनाउने सैलुनदेखि जिमसम्म, उनीहरू मोबाइल र ल्यापटपमार्फत केसको निगरानी गरिरहन्छन्। एम्मा भन्छिन्, “हिजो मात्र म नड बनाउँदै गर्दा केस हाँकिरहेकी थिएँ।”

उनीहरूको बालबच्चालाई थाहा छ कि आमाहरू जासूस हुन्, तर विद्यालयका साथीहरू विश्वास गर्दैनन्। बरु उल्टै, “भुटो नबोल है” भनेर चेतावनी दिन्छन्।

को-को हुन् त यिनीहरूका ग्राहक?

उनको ग्राहक दायर।समेत निकै फराकिलो छ। सामान्यतः प्रेमी-प्रेमिकामाथि शंका गर्नेहरूदेखि लिएर विदेशी राजकुमार र सेलिब्रिटीहरू समेत छन्। केही समयअघि एक चर्चित सेलिब्रिटीले लण्डन भ्रमणका क्रममा आफूमाथि नजर राख्ने स्टाकरबाट बच्न यी जासूसहरूलाई भाडामा लिएका थिए।

सबैभन्दा चकित पार्ने केस भने ‘क्याटफिसिङ’ को हुन्छ— जहाँ ठगहरूले सेलिब्रिटीको नाममा मानिसहरूलाई ठग्छन्। एक महिलालाई लाग्यो कि उनी गायक मार्टी पे्लोसँग सम्बन्धमा छिन्, र उनले ६९,००० पाउन्ड बित्क्वाइनमार्फत पठाइन्। तर जब साँचो खुलेको थियो, उनी गहिरो आघातमा परेकी थिइन्।

धोका दिने प्रेमी समात्नु उनीहरूलाई सबैभन्दा रोचक लाग्छ। कहिलेकाहीं उनीहरूले सम्बन्ध विश्वसनीय प्रमाणित गरिदिन्छन् भने कहिलेकाहीं तितो यथार्थ देखाउँछन्— जसले ग्राहकलाई राहत दिलाउँछ।

उनीहरूले केसको जटिलताअनुसार ५०० पाउन्डदेखि १०,००० पाउन्डसम्म शुल्क लिन्छन्। अहिले उनीहरूसँग १०० जना अपरेटिभहरूको टिम छ। स्याम र एम्मा अब धेरैजसो केस योजना र ग्राहकसँगको प्रत्यक्ष सम्वादमै केन्द्रित हुन्छन्। उनीहरू निकट भविष्यमा न्युयोर्कसम्म सेवा विस्तार गर्ने तयारीमा छन् र एक टेलिभिजन शोमा समेत काम सुरु गरिसकेका छन्।



## थिनि टाइम्स साप्ताहिक

– छिमेकी तथा आफना साथीभाइको निन्दा गर्ने बानी परापूर्व कालबाटै मानिसको मनोरंजनको विषय बन्दै आएको छ ।

– प्रेमचन्द

## सम्पादकीय

### एसईई नतिजा र नेपालको शिक्षा प्रणाली

राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डद्वारा सार्वजनिक २०८१ सालको माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (एसईई) नतिजाले फेरि एकपटक हाम्रो शिक्षा प्रणालीको यथार्थतर्फ संकेत गरेको छ। भन्डै ४० प्रतिशत विद्यार्थी अभै पनि वर्गीकरणमा अटाउन सकेका छैनन्, जसले हाम्रो विद्यालय शिक्षाको गुणस्तरमा गम्भीर प्रश्न उठाएको छ।

यो वर्ष ४ लाख ३८ हजार ८९६ नियमित परीक्षार्थीमध्ये २ लाख ७१ हजार २९९ जना मात्रै विभिन्न श्रेणीमा उत्तीर्ण भएका छन्। बाँकी १ लाख ६७ हजार ५९७ जना ‘अवर्गीकृत’ घोषित भएका छन्, जसको अर्थ ती विद्यार्थीले न्यूनतम आवश्यक ग्रेड पनि हासिल गर्न सकेनन्। यद्यपि, गत वर्षको तुलनामा यसपटक पास हुनेको अनुपात ६१.८१ प्रतिशत पुगेको छ, जुन अघिल्ला वर्षहरूमा करिब ५० प्रतिशत हाराहारीमा सीमित थियो। यो अंकले केही सुधारको सङ्केत गरे पनि गहिरिएर हेर्दा समस्या अभै ज्यूँका त्यूँ रहेको प्रष्ट हुन्छ।

निजी र सरकारी विद्यालयबीचको प्रदर्शनको विश्लेषण नतिजामा सार्वजनिक गरिएको छैन। तर विगतको अनुभवका आधारमा निजी विद्यालयहरूको नतिजा सधैं तुलनात्मक रूपमा राम्रो देखिएको छ। यस वर्ष सरकारी विद्यालयहरूले केही सुधार गरेको अनुमान गर्न सकिए तापनि तथ्यांक अभावले ठोस निष्कर्ष निकाल्न कठिन बनाएको छ।

शिक्षाको गुणस्तरमा निजी क्षेत्रको योगदान उल्लेखनीय रहेको छ। विडम्बना, यिनै विद्यालयहरू प्रायः राजनीतिक आलोचनाको केन्द्र बन्दै आएका छन्। संसददेखि सञ्चारमाध्यमसम्म कतिपय ‘अतिवादी’ विचारधाराले निजी विद्यालयहरूको अस्तित्वमाथि नै प्रश्न उठाएका छन्। तर, यथार्थमा शिक्षा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रलाई निषेध गर्ने सोच अनुचित मात्र होइन, असंवैधानिक पनि हो। प्रतिस्पर्धाको वातावरण सिर्जना गरी सरकारी विद्यालयहरूलाई सुधारतर्फ उन्मुख गराउनु नै दीर्घकालीन समाधान हो।

इतिहासले पनि देखाएको छ—२०२८ सालको ‘राष्ट्रिय शिक्षा योजना’ लागू गरी समुदायद्वारा सञ्चालित विद्यालयहरूको राष्ट्रियकरण गरिएपछि नेपालको शैक्षिक गुणस्तर ओरालो लागेको हो। आजका सांसदहरू त्यही शिक्षा प्रणालीबाट हुर्किए तापनि त्यही गल्ती दोहोर्‍याउने दिशामा उन्मुख देखिनु दुर्भाग्यपूर्ण छ।

अबको प्राथमिकता स्पष्ट हुनुपर्छ—राज्यको ढुकुटीबाट तलब लिने शिक्षकहरूको जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्दै सरकारी विद्यालयको उपलब्धीमा सुधार ल्याउने। माध्यमिक शिक्षा परीक्षा प्रदेशस्तरमा गराउने जस्ता संरचनागत सुधारको बहस पनि अगाडि सारिनुपर्छ। साथै, असफल भएका विद्यार्थीहरूलाई पुनः प्रयास गर्न प्रेरित गरिनुपर्छ। उनीहरूको असफलता केवल व्यक्तिगत होइन, प्रणालीगत हो भन्ने बुझ्न जरुरी छ। अभिभावक, शिक्षक र विद्यालय प्रशासनले संयुक्त प्रयास नगरी यसमा सुधार सम्भव छैन।

रुपन्देहीको तिलोत्तमास्थित शान्ति नमुना माध्यमिक विद्यालयका १८ विद्यार्थीले ४.० जीपीए ल्याउनु उदाहरणीय छ, जुन प्रतिबद्धता, व्यवस्थापन र सामूहिक प्रयासको परिणाम हो। यस्ता विद्यालयहरूको अभ्यासबाट सिकेर देशभरको विद्यालय सुधार गर्न सकिन्छ।

अन्ततः, सफल परीक्षार्थीलाई हार्दिक बधाइँ असफललाई पनि निराश हुनुपर्ने कुनै कारण छैन—परिश्रम, आत्मविश्वास र सुधारको इच्छा राखे असफलता क्षणिक बन्न सक्छ। राष्ट्रको भविष्य शिक्षामा भर पर्ने हुँदा अब समय आएको छ—शिक्षालाई प्राथमिकता दिने, नतिजाभन्दा प्रक्रियामा सुधार ल्याउने, र सबै क्षेत्रको योगदानलाई सम्मान गर्ने।

## इरानको क्रान्ति र निरकुश शासन : नेपालले सिक्नुपर्ने पाठ

##### ● वेदप्रकाश तिमिल्सैना

इरान सधैं विश्व राजनीतिको केन्द्रबिन्दुमा रहँदै आएको छ । शिया इस्लाम धर्म मान्ने मुस्लिमहरूको बाक्लो जनसङ्ख्या भएको यो देश प्राचीन सभ्यता र अपार प्राकृतिक स्रोतका लागि परिचित छ । विशेषगरी, इरानको विशाल तेल भण्डारले यसलाई विश्व अर्थतन्त्रमा विशिष्ट स्थान दिएको छ । देशको शासन प्रणालीमा सर्वोच्च नेता अयातुल्लाह अली खोमेनेइको निर्णायक प्रभाव छ । जसका निर्देशनहरूले इरानको आन्तरिक र बाह्य नीतिहरू निर्धारण गरिन्छ ।

हाल विश्वको ध्यान इरान, इजरायल र अमेरिकाबीचको तनावमा केन्द्रित छ । सञ्चार माध्यम र सामाजिक सञ्जालहरूमा यी सम्बन्धका घटनाहरूले प्रचण्ड चर्चा पाएका छन् । यस्तो विवाद नेपालमा समेत पुगिसकेको छ, जहाँ मानिसहरू इरानका राजनीतिक घटनाकमलाई चासोका साथ हेर्दैछन् । यद्यपि भौगोलिक रूपमा टाढा भए पनि नेपाल र इरानबीच केही ऐतिहासिक र सांस्कृतिक समानताहरू पाइन्छन् ।

केही मानवशास्त्रीहरूले इरानलाई नेपालका आर्य पुर्खाहरूको मूलभूमि मानेका छन्, जसले दुई देशबीच सांस्कृतिक सम्पर्कको सम्भावना देखाउँछ । जसको चर्चा नेपालसम्म पनि हुन्छ । यद्यपि उहिले असल दैत्य सम्बन्ध भएका नेपाल र इरानबीच दिर्घकालीन गहिरो सम्बन्ध छैन । तर, मध्यपूर्वका अन्य देशहरूमा जस्तै रोजगारीका लागि नेपाली युवाहरू त्यहाँ पुगेका छन् । तथापि, इरानमा नेपालीहरूको सङ्ख्या थोरै छ ।

हाल उपलब्ध तथ्याङ्गअनुसार, इरानमा करिब २० नेपाली नागरिक छन्, जसमा रोजगारीमा १५ र विभिन्न कारणले जेलमा ५ जना छन् । कठोर इस्लामी कानून र राजनीतिक अस्थिरताका कारण नेपालीहरू इरानलाई रोजगारीको गन्तव्यको रूपमा प्राथमिकता नदिएको स्पष्ट छ ।

इरान र नेपालबीच भिन्नताहरू थुप्रै छन् । भूगोल, धर्म, शासनप्रणाली, संस्कृतिदेखि सामाजिक संरचनासम्म । यद्यपि केही गहिरो समानताहरू छन्, जुन इतिहास र मानव उत्पत्तिका सन्दर्भमा उल्लेखनीय छन् । इरानलाई कतिपय मानवशास्त्री र इतिहासकारहरूले हाम्रो पुर्खाको भूमि मानेका छन् । आर्य सभ्यताको प्रसारसँगै, दक्षिण एशिया र मध्य एशियाका बीचको सांस्कृतिक एवं जातीय सम्बन्ध भर्किएको छ ।

यिनै सन्दर्भहरूमा भनिएको पाइन्छ कि, नेपालमा बसोबास गर्ने कतिपय जाति र समुदायका पूर्वजहरू कुनै समय इरान क्षेत्र हुँदै हिमालयतर्फ सर्नेका थिए । त्यसैले इरान केवल टाढाको देश मात्र होइन हाम्रो ऐतिहासिक स्मृतिको एउटा बिन्दु पनि हो । मानव सभ्यताको यात्रामा, इरान र नेपालबीचको सम्बन्ध कुनै न कुनै रूपमा जोडिएको पाइन्छ ।

इरानको राजनीतिक इतिहासले नेपाललाई सिकाउने गहिरो पाठहरू समेटेको छ । लामो समय राजतन्त्रमा जीवन बिताएका इरानी जनताले स्वतन्त्रता र न्यायको खोजीमा क्रान्ति गरेका थिए । १९७९ को जनताको क्रान्ति विशेष गरी भ्रष्टाचार र दमनको विरुद्धमा थियो । त्यो समयका विद्यार्थीहरूले पश्चिमी गीतहरू बजाउँदै सडकमा आन्दोलन गरे । लोकतान्त्रिक व्यवस्था र नागरिक स्वतन्त्रताको माग गरे ।

यद्यपि त्यो राजतन्त्र पूर्ण लोकतान्त्रिक थिएन । नागरिकहरूलाई केही हदसम्म व्यक्तिगत स्वतन्त्रता थिए । त्यसै वर्ष सन् १९७९ मा विशाल जनआन्दोलनको दबावमा इरानका शाह मोहम्मद रजा पहलवीले सत्ता त्याग्न बाध्य भए । शाहको शासनकालमा चरम भ्रष्टाचार, असमानता र अमेरिकी प्रभावको कारण जनतामा आक्रोश बढेको थियो ।

राजतन्त्र अलोकतान्त्रिक थियो । तर केही हदसम्म व्यक्तिगत स्वतन्त्रता भने नागरिकले भोग्न पाएका थिए । लोकतान्त्रिक व्यवस्था

र नागरिक अधिकारको माग गर्दै सहर सहरमा प्रदर्शनहरू चर्किएका थिए । विद्यार्थी, महिलाहरू, मजदुर र मध्यम वर्गका मानिसहरू स्वतन्त्रता र सुधारको आशमा आन्दोलनमा उत्रिएका थिए ।

यद्यपि आन्दोलनमा सुरुदेखि नै धार्मिक वर्ग विशेष गरी शिया इस्लामी धर्मगुरुहरूको उपस्थितिले भविष्यमा सत्ताको स्वरूप कुन दिशामा मोडिनेछ भन्ने सङ्केत दिएको थियो । यस जनआन्दोलनको नेतृत्व अन्तत अयातुल्लाह र्होल्लाह खोमेनीजस्ता धार्मिक विद्वानहरूको हातमा पुग्यो । खोमेनी, जो तत्कालीन इरानको धर्मिक समाजमा अत्यन्त प्रभावशाली थिए । क्रान्तिको प्रतीक बने र फ्रान्सको निर्वासनबाट फर्किएपछि नै उनी सत्ताको केन्द्रमा आए ।

उनको उपस्थितिले आन्दोलनलाई धार्मिक रूप दियो, र राजनीतिक स्वतन्त्रता खोजेहरूको अपेक्षा उल्टो मोडियो । शाहको राजतन्त्रको अन्त्यले नागरिकहरूलाई स्वतन्त्रताको आशा त दिलायो तर क्रान्तिपछि स्थापित ‘इस्लामी गणराज्य’ भन्नु कठोर र केन्द्रीकृत निकाय बन्यो । यसरी राजा मोहम्मद रजा पहलवी गद्दीबाट हटेपछि खाली भएको सत्ता कट्टरपन्थी धर्मगुरुहरूले सम्हाले ।

त्यसको परिणामस्वरूप इरान एक कठोर धार्मिक शासनतर्फ गयो । जुन धेरै आन्दोलनकारीहरूले सुरुवातमा कल्पनासमेत गरेका थिएनन् । सत्तामा धार्मिक कट्टरपन्थीहरू प्रभावशाली भएर उदाए । नयाँ शासनले कठोर शरिया कानून लागू गर्‍यो । राज्यले ‘विलायत-ए-फकिह’ नामक धार्मिक विद्वानद्वारा शासन प्रणाली अपनायो । जसमा सर्वोच्च नेताको भूमिका अत्यन्त सशक्त र केन्द्रीकृत रह्यो । र्होल्लाह खोमेनीले एक दशकसम्म इरानको सर्वोच्च नेताको रूपमा शासन सम्हाले ।

उनको निधनपछि १९८९ मा अयातुल्लाह अली खोमेनेइले पदभार सम्हाले र आजसम्म पनि उनी सत्ता केन्द्रित छन् । खोमेनेइले इस्लामिक रिभोलुसनरी गार्ड स्थापना गरे । जसले राजनीतिक, सैन्य र सामाजिक क्षेत्रमा ठूलो प्रभाव राख्छ । साथै, ‘मोरल पुलिस’ को स्थापना गरी नागरिकहरूको निजी जीवनमा पनि कडाइ गरियो । यद्यपि इरानमा राष्ट्रपति निर्वाचित हुन्छन्, तर अधिकांश निर्णायक अधिकार सर्वोच्च नेताको हातमा छ ।

लोकतन्त्रको आशमा सडकमा निस्केका इरानी नागरिकहरूलाई दुवै सर्वोच्च नेताले निराश बनाए । खोमेनेइ र खएनीको उदयपछि त्यहाँका नागरिकले आफ्नो स्वतन्त्रता गुमाए । महिला माथि कडा नियमन आयो । हिजाब अनिवार्य गरियो । र, अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता अत्यन्त सीमित भयो । प्रेस स्वतन्त्रता खतरामा पर्‍यो । र आलोचना गर्नेहरूलाई दमन गरियो । राजतन्त्रको तुलनामा नयाँ शासन प्रणालीमा जनताको अधिकार भन्ने कम भयो । धार्मिक सर्वोच्चताका नाममा आलोचना गर्नेहरूलाई कठोर सजायको सामना गर्नुपर्‍यो । जसले सामाजिक भय र दमनको वातावरण सिर्जना गर्‍यो ।

महिलाहरूको अवस्था विशेषगरी चिन्ताजनक रह्यो । शिक्षा, रोजगार र सार्वजनिक जीवनमा उनीहरूको पहुँचमा कटौती गरियो । पुरुषप्रधान कानूनले महिला अधिकारमा प्रतिबन्ध लगायो र ‘मोरल पुलिस’ ले सामाजिक जीवनमा नियन्त्रण बढायो । शिक्षित र सचेत महिलाहरू पनि आफ्नो आवाज दबाउन बाध्य भए । यस्ता परिस्थिति एकदमै निराशाजनक थिए ।

इरानको आर्थिक अवस्था पनि भन्नु खराब बन्दै गयो । अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबन्ध, भ्रष्टाचार र पारदर्शिताको अभावले गर्दा देशको अर्थतन्त्र जर्जर भयो । तेल उत्पादनको बावजूद पनि जनतालाई भोकमरी, महँगो वस्तुहरू र बेरोजगारीको सामना गर्नु परेको छ । युवावर्ग विदेश पलायन हुन बाध्य छन् । जसले ‘ब्रेन ड्रेन’ लाई तीव्र बनाएको छ र उत्पादनशीलतालाई कमजोर पारेको छ ।

सरकारले जनताको जीवनस्तरभन्दा सामाजिक नियन्त्रणलाई प्राथमिकता दिएको छ । महिलाले टाउको ढाक्नुपर्ने नियमको पालना भए कि भएन भनेर ‘मोरल पुलिस’ कडाइ गर्दछ । यसरी राज्यले व्यक्तिगत स्वतन्त्रतालाई कठोरतापूर्वक नियन्त्रण गरिरहेको छ । उहिले अंग्रेजी गीत बज्ने तेहरानमा मोरल पुलिसले कडा निरीक्षण गरिरहेको हुन्छ । त्यहाँ कसले कस्तो कपडा लगाएको छ भनेर मोरल पुलिसले निगरानी गरिरहेको हुन्छ ।

तीन वर्षअघि महसा अमिनी २२ वर्षकी युवती इरानको कुर्द क्षेत्रबाट तेहरान आएकी थिइन् । उनलाई मोरल पुलिसले राजधानीको सडकमा ‘अशुद्ध तरिकाले हिजाब लगाएको’ आरोपमा गिरफ्तार गरेको थियो । उनको हिरासतमा मृत्यु भयो । उनको मृत्युपछि इरानमा महिला, युवा विद्यार्थी सडकमा आए । महसा अमिनीको हत्यापछि सुरु भएको आन्दोलनलाई ‘इरानको दोस्रो क्रान्ति’ पनि भनिएको छ ।

सन् १९७९ को क्रान्तिपछि यो नै सबैभन्दा व्यापक विरोध आन्दोलन थियो । शान्तिपूर्ण विरोध प्रदर्शन गरिरहेका नागरिकमाथि खोमेनेइले निर्मम दमन गरे । तथाकथित सर्वोच्च नेताको आदेशमा सयौँको सङ्ख्यामा प्रदर्शनकारी मारिए । हजारौं जेल परे । र, धेरै महिलालाई अमानवीय यातना भोग्न बाध्य बनायो । इरानमा दुई प्रकारका सेना छ— एक औपचारिक राष्ट्रिय सेना र अर्को खोमेनेइको नियन्त्रणमा रहेको ‘रिभोलुसनरी गार्ड ’।

यी दुवै सङ्गठनले राष्ट्रिय सुरक्षाभन्दा व्यक्तिगत र धार्मिक सत्ता संरक्षणलाई प्राथमिकता दिएका छन् । इरानमा राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपति पनि छन्, तर ती पदहरू प्राय नाम मात्रका हुन् । यो प्रणाली हाम्रो उहिलेको पञ्चायती व्यवस्था जस्तो देखिन्छ । जहाँ प्रधानमन्त्रीसहित मन्त्रीपरिषद् भए पनि वास्तविक सत्ता दरबारमा केन्द्रित हुन्थ्यो । इरानमा पनि देखाउनका लागि राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति सहितको मन्त्रीमण्डल छ । तर शासनको वागडोर पूर्ण रूपमा सर्वोच्च नेता अयातुल्लाह अली खोमेनेइको हातमा छ ।

राजनीतिक निर्णय र प्रशासनिक कार्यहरूमा राष्ट्रपति र मन्त्रिपरिषद्को भूमिका सीमित छ । सर्वोच्च नेता (जसले धार्मिक र राजनीतिक दुवै अधिकारहरू सम्हाल्छ) ले देशको आन्तरिक र बाह्य नीति निर्धारण गर्दछ । इरानको वर्तमान संरचनाको शासन उहिलेको राजतन्त्रभन्दा पनि बढी निरङ्कुश छ । यसले नागरिकहरूमा असुरक्षाको भावना फैलाएको छ । यद्यपि राजालाई भ्रष्टाचारको आरोप लगाएर हटाइएको थियो । तर राजन्त्रको विकल्पमा आएको शासन व्यवस्था फन बढी निरङ्कुश र दमनकारी बनेको छ । जनताको राजनीतिक अधिकार र स्वतन्त्रता सीमित बन्यो । जसले राजनीतिक अस्थिरता र सामाजिक तनावलाई थप गहिरो बनायो ।

आन्दोलन व्यवस्थापन हुन नसक्दा परिवर्तनको मूल उद्देश्यहरू पूरा भएनन् । नेपालमा पनि अहिले केही समूहहरूले राजनीतिक दलहरूको कमजोरी र भ्रष्टाचारको आधारमा राजतन्त्रको पुनर्स्थापना गर्न खोजिरहेका छन् । यद्यपि, पुरानो निरङ्कुश शासन प्रणालीमा फर्किनु भनेको अधिकार र स्वतन्त्रताको पुनः हानी हो । सङ्घीय लोकतान्त्रिक व्यवस्थामा सुधार गरेर मात्र दीर्घकालीन समाधान सम्भव छ । निरङ्कुश शासनमा सुधार गर्ने सम्भावना न्यून छ ।

इरानको अनुभवले नेपाललाई स्पष्ट सङ्केत दिएको छ कि व्यवस्था परिवर्तनमा दूरदर्शिता र सचेत रणनीति आवश्यक हुन्छ । अधिकार गुम्ने अवस्था आउन नदिन जनतामा जागरूकता र लोकतन्त्रप्रति विश्वास कायम राख्नुपर्छ । नेपालमा गणतन्त्रको विकल्प राजतन्त्र होइन । यसले जनताको अधिकारको रक्षा गर्दछ र लोकतान्त्रिक सिद्धान्तलाई बलियो बनाउँछ ।

नेपालमा जनताको लामो सङ्घर्षपछि मात्र राजतन्त्र हटाएर

गणतन्त्र स्थापित गरिएको हो । आजको चुनौती यस व्यवस्थामा सुधार ल्याउनु हो । पुरानो प्रणालीमा फिर्ता नजानु हो । राजनीतिक नेतृत्व र व्यवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने भए पनि मूल व्यवस्थाको अवमूल्यन गर्नु उपयुक्त छैन । निर्वाचनमार्फत् जनताले असल नेतृत्व चयन गर्न सक्ने अधिकार राख्छन् ।

नेताहरूको विगत मूल्याङ्कन गरी सही निर्णय लिने अवसर लोकतन्त्रले प्रदान गरेको छ । यसैले जनताले सचेत भएर मतदान गर्नु आवश्यक छ । राजनीतिमा विकल्प हुनु लोकतन्त्रको आधार हो र यसबाट नै समाजमा सकारात्मक परिवर्तन सम्भव छ । राजतन्त्र फिर्ता गर्नु भनेको अन्धकार र निरङ्कुशतामा फिर्ता जानु हो । यसले अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता समाप्त पाछ । प्रेसलाई नियन्त्रणमा ल्याउँछ, र अदालतलाई दरबारको अधीन बनाउँछ ।

यस्तो स्थिति संविधान र नागरिक अधिकारको पूर्ण उलङ्घन हो । हिजो हामी प्रजा थियौँ । आज नागरिक भएका छौँ । यस फरकलाई बुझेर मात्र समृद्धि र स्वतन्त्रताको मार्ग अपनाउन सकिन्छ । नेतृत्वको कमजोरी देखेर पूरै व्यवस्थालाई दोष दिने सोचले मात्र विगतको त्रुटि दोहोर्‍याउने खतरा बढ्छ । ‘सौताको रिसले ओछुथानमा पिसाव गर्नु हुँदैन’ भन्ने नेपाली उखान यहाँ प्रासङ्गिक छ । व्यवस्था होइन, नेतृत्व सुधार्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

अन्ततः निष्कर्ष के हो भने, नेपालमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको विकल्प राजतन्त्र हुन सक्दैन । यदि राजतन्त्र फर्काइयो भने त्यसलाई हटाउन कठिन हुन्छ र त्यसले पुनः दमन र कुशासनको पुनरागमन गराउँछ । त्यसैले सचेत नागरिकका रूपमा हामीले लोकतन्त्रको संरक्षण र सुदृढीकरणमा ध्यान दिनुपर्छ । लोकतन्त्रलाई निरन्तरता दिनु नै राष्ट्रिय समृद्धि, स्वतन्त्रता र न्यायको सुनिश्चितता हो ।

नेपालका लागि इरानको अनुभव एउटा गहिरो पाठ हो । जहाँ जनताको सङ्घर्षले राजतन्त्र त हटायो । तर विकल्पमा आएको शासन अझ कठोर बन्यो । स्वतन्त्रताको नाममा गरिएको क्रान्तिले स्वतन्त्रता भन्ने घटाइदियो । यसबाट सिक्नुपर्ने कुरा के छ भने व्यवस्था परिवर्तन मात्रै होइन । परिवर्तनपछिको बाटो, नेतृत्व, नीति र अभ्यासमा पनि जनता सचेत हुनुपर्छ । विकल्पको खोजी गर्दा विगतका गल्ती नदोहोरिने गरी सोच्न सक्नुपर्छ ।

नेपालमा गणतन्त्र आएको दशकभन्दा बढी समय भइसक्दा पनि अपेक्षित सुधार हुन नसकेको जनगुनासो रहनु स्वाभाविक हो । तर यसै आधारमा निरङ्कुश व्यवस्थाको पुनरागमन चाहनु भोलिका पुस्ताको अधिकारमाथिको खिल्ली हुनेछ । त्यसैले स्पष्ट छ, लोकतन्त्र आफैँमा दोषी होइन । दोष राजनीतिक अभ्यास र नेतृत्वको छ । गणतन्त्रलाई बलियो बनाउने उपाय भनेको निरन्तर सुधार, जवाफदेहिता र जनसंवेदनशीलता कायम राख्नु हो । नागरिकको भूमिका पनि अत्यन्त महत्त्वपूर्ण हुन्छ । विवेकपूर्वक मतदान गर्नु, अधिकारको रक्षा गर्नु, र व्यवस्थाभित्रैबाट सुधारको माग गर्नु आजको आवश्यकताको केन्द्रमा छ । हामीले परिवर्तनका नाममा निरङ्कुशता भित्र्याउने हो भने त्यो फेरि हटाउन गाह्रो हुन्छ । त्यसैले लोकतन्त्रलाई कमजोर बनाउने होइन, सक्षम बनाउनेतर्फ सबैको ध्यान जानुपर्छ । लोकतन्त्रको संरक्षण र सुधारमा नै दीर्घकालीन समाधान छ । नत्र निरङ्कुशता फेरि जन्मिन सक्छ ।

इरानमा राजालाई सत्ताबाट हटाउनु ठीक थिएन । किनभने त्यसपछि आएको शासन अझ बढी निरङ्कुश र केन्द्रीकृत भयो । नेपालमा पनि गणतन्त्रको विकल्पमा राजतन्त्र फर्काउने अभियान गलत हो । लोकतन्त्रलाई बलियो बनाउँदै अघि बढ्नुपर्छ । पुरानो निरङ्कुश राजतन्त्रमा फिर्ता जाने बहस निरर्थक नै हो । इरानले सिकाएको यथार्थ र नेपालले लिनुपर्ने पाठ यही हो ।

खबरहवबाट



# अमेरिकी सहायता कटौतीले २०३० सम्म १ करोड ४० लाखभन्दा बढीको ज्यान जान सक्ने जोखिम



काठमाडौं, । अमेरिकी विदेशी सहायता कटौतीका कारण सन् २०३० सम्म विश्वभर १ करोड ४० लाखभन्दा बढी मानिसको ज्यान जान सक्ने एक नयाँ अध्ययनले चेतावनी दिएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धान टोलीद्वारा गरिएको यो अध्ययन मंगलबार प्रकाशित भएको हो।

ल्यान्सेट जर्नलमा प्रकाशित रिपोर्टका अनुसार मृत्यु हुनेहरूको एक तिहाइभन्दा बढी साना बालबालिका हुने अनुमान गरिएको छ। यो अध्ययन संयुक्त राष्ट्रसंघको स्पेनमा भइरहेको सम्मेलनलाई लक्षित गरी सार्वजनिक गरिएको हो, जहाँ सहायता प्रणालीलाई वलियो बनाउने विषयमा छलफल भइरहेको छ।

डोनाल्ड ट्रम्प प्रशासनले विदेशी सहायता नीतिमा कटौती गरेपछि त्यसको गम्भीर मानवीय असर देखिन थालेको अध्ययनकर्ताहरूले औल्याएका छन्। ट्रम्पले पुनः ह्वाइट हाउस फर्कनुअघि, अमेरिकी अन्तर्राष्ट्रिय विकास एजेन्सी (रक्षम) ले विश्वभर मानवीय सहायता कोषको ४० प्रतिशतभन्दा बढी हिस्सा पुर्‍याउँदै आएको थियो।

ट्रम्पका निकट सल्लाहकार एलन मस्कले सहायता एजेन्सीमाथि आक्रमण गर्दै त्यसलाई ‘काठ काट्ने मेसिनमा हालेको’ भनी टिप्पणी गरेका थिए।

**दुई दशकको प्रगति उल्टिन सक्ने जोखिम**

वासिलोना इन्स्टिच्युट फर ग्लोबल हेल्थ

(ISGlobal) का अनुसन्धानकर्ता तथा सह-लेखक डेभिडे रसेलाका अनुसार सहायता कटौतीले जोखिममा रहेका जनसंख्याको स्वास्थ्यमा विगत दुई दशकको प्रगति नै उल्टिन सक्ने खतरा देखिएको छ।

‘धेरैजसो निम्न तथा मध्यम आय भएका देशहरूका लागि यसको असर महामारी वा ठूला सशस्त्र द्वन्द्वको तुलनामा हुने छ,’ उनले भने।

२००१ देखि २०२१ सम्मको तथ्यांक विश्लेषण गर्दा अध्ययनकर्ताहरूले USAID कोषले भन्डै ९ करोड १८ लाखको मृत्यु रोकन मद्दत गरेको पत्ता लगाएका छन्। यो सङ्ख्या दोस्रो विश्वयुद्धमा मारिएको अनुमानित जनसंख्याभन्दा बढी हो।

**रोग फैलन र मृत्युदर बढ्ने चिन्ता**

अध्ययनमा विशेषगरी एचआईभी, मलेरिया र क्षयरोग जस्ता रोगहरूको संक्रमण तथा मृत्युदरमा सहायता कटौतीको असर देखाइएको छ।

USAID बाट उच्च सहायता पाउने देशहरूमा एचआईभी/एड्सबाट हुने मृत्यु ६५ प्रतिशतले कम भएको थियो भने मलेरिया तथा अन्य उष्णकटिबन्धीय रोगहरूबाट मृत्यु लगभग आधा घटेको थियो।

मोजाम्बिकस्थित म्यानहिका हेल्थ रिसर्च सेन्टरका सह-लेखक फ्रान्सिस्को साउटले USAID को सहयोगले सार्वजनिक स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माणमा कस्तो ठूलो योगदान गरेको हो भन्ने

कुरा फाँटमै देखिएको बताएका छन्।

**घण्टामा ८८ जनाको मृत्यु**

बोस्टन विश्वविद्यालयका अनुसन्धानकर्ता ब्रुक निकोल्सद्वारा सञ्चालित एउटा दर्याकर अनुसार रक्षम को कटौतीपछि हालसम्म लगभग १ लाख ८ हजार वयस्क र २ लाख २४ हजार बालबालिकाको मृत्यु भइसकेको अनुमान गरिएको छ।

यसले हरेक घण्टामा करिब ८८ जनाको मृत्यु भइरहेको देखाउँछ।

**युरोपेली मुलुकहरूले पनि कटौती गर्दै**

रक्षम को सहयोग बन्द भएपछि फ्रान्स, जर्मनी र बेलायतलगायत प्रमुख दाताहरूले समेत आफ्नो विदेशी सहायता बजेट घटाउने योजना अघि सारेका छन्।

क्षर्नियदर्वा का अध्ययन सह-लेखक क्याटरिना मोन्टीका अनुसार यस्ता कटौतीले विशेष गरी युरोपेली संघका निम्न आय भएका देशहरूमा मृत्यु दर अझै बढ्नसक्ने खतरा देखिन्छ।

**“अहिले बढाउने समय हो”**

यद्यपि अध्ययनकर्ताहरूले प्रक्षेपणहरू हालको सहायता प्रतिबद्धतामा आधारित रहेकाले स्थिति परिवर्तन सम्भव रहेको बताएका छन्।

स्पेनको सेभिल सहरमा भइरहेको सहायता सम्मेलनमा विश्वका नेताहरू सहभागी भइरहेका छन्। तर, संयुक्त राज्य अमेरिका भने सम्मेलनमा सहभागी छैन। ‘अहिले सहायता कम गर्ने समय होइन, बरु बढाउने समय हो’, अनुसन्धानकर्ता रसेलाले भने।

उनका अनुसार, USAID को कुल खर्च अमेरिकी संघीय बजेटको केवल ०.३ प्रतिशत थियो। लस एन्जलसस्थित क्यालिफोर्निया विश्वविद्यालयका सह-लेखक जेम्स म्याकिन्कोलेका अनुसार, अमेरिकीहरूले प्रतिदिन औसतमा १७ सेन्ट अर्थात वार्षिक करिब ६४ डलर मात्र यस्ता सहायतामा योगदान दिन्थे।

‘त्यति सानो रकमले लाखौंको जीवन जोगाउन सकिन्छ भन्ने थाहा पाउँदा धेरै अमेरिकीहरूले यस्तो सहायतालाई निरन्तर समर्थन गर्नेछन्,’ म्याकिन्कोलेले विश्वास व्यक्त गरे।

# उच्च कोलेस्टेरोलको जोखिमः कारण, असर र समाधान



**– डा. माधव विष्ट, मुटुरोग विशेषज्ञ**

कोलेस्टेरोल शरीरका लागि आवश्यक चिल्लो पदार्थ हो, जुन कलेजोले उत्पादन गर्छ। यो कोषिकाको भिल्ली बनाउने, भिटामिन डी उत्पादन गर्न र हर्मोनहरू निर्माणमा आवश्यक हुन्छ। तर, कोलेस्टेरोलको मात्रा अत्यधिक भएमा यो शरीरका लागि खतरनाक बन्न सक्छ।

विशेषतः रगतमा कोलेस्टेरोलको मात्रा २०० मिलिग्राम प्रति डेसीलिटर्भन्दा माथि पुगेमा यसलाई उच्च कोलेस्टेरोल मानिन्छ, जसले मुटु, मस्तिष्क र अन्य महत्वपूर्ण अंगहरूमा गम्भीर असर पार्न सक्छ।

**उच्च कोलेस्टेरोलले पार्ने असरहरू**

**१. मुटु रोग र हृदयघातको खतरा**

धमनीहरूमा कोलेस्टेरोल र अन्य पदार्थको लेदो जम्दै जाँदा ‘एथेरोस्क्लेरोसिस’ नामक अवस्था सिर्जना हुन्छ, जसले रक्तप्रवाहमा अवरोध ल्याउँछ। यदि लेदो फुट्यो वा धमनी पूर्णरूपमा बन्द भयो भने मायोकार्डियल इन्फार्क्सन (हृदयघात) हुन सक्छ।

**२. मस्तिष्कघात (स्ट्रोक)**

मस्तिष्कमा रगत पुर्‍याउने धमनी अवरुद्ध हुँदा वा फुट्दा स्ट्रोक हुन्छ। उच्च कोलेस्टेरोलले इस्केमिक स्ट्रोकको जोखिम २५-३० प्रतिशतले बढाउँछ।

**३. उच्च रक्तचाप**

साँघुरो धमनीहरूमा रगत प्रवाह गर्न शरीरले बढी दबाव दिनुपर्छ, जसले उच्च रक्तचाप निम्त्याउँछ। यो मुटु र रक्तनलीहरूमा थप तनाव सिर्जना गर्छ।

**४. प्यान्क्रियाज र कलेजोमा असर**

कोलेस्टेरोल अत्यधिक भएमा प्यान्क्रियाज सुनिन सक्छ, जसलाई प्याङ्क्रियाटाइटिस भनिन्छ। साथै, कलेजोमा चिल्लो जम्ने (फ्याटी लिभर) समस्या पनि देखिन्छ।

**कोलेस्टेरोल बढाउने प्रमुख कारणहरू**

**- अत्यधिक कफी सेवन**

विशेषगरी एस्प्रेसो-आधारित कफीहरूमा पाइने डिटरपेन्स नामक तत्वले नराम्रो कोलेस्टेरोल (लिपिड) बढाउँछ। दिनमा दुई कपभन्दा बढी कफी सेवन गर्न नहुने सल्लाह दिइन्छ।

**- मानसिक तनाव**

तनावले शरीरमा कोर्टिसोल हर्मोन बढाउँछ, जसले लिपिड मेटाबोलिजममा असर पार्छ र कोलेस्टेरोल बढाउँछ। योग, ध्यान र पर्याप्त निद्राले तनाव नियन्त्रण गर्न सकिन्छ।

**- चुरोट र मदिरा सेवन**

चुरोटको निकोटिनले राम्रो कोलेस्टेरोल (जिमी) घटाउँछ र नराम्रो कोलेस्टेरोल बढाउँछ। चुरोट पूर्णरूपमा बन्द गर्नु सर्वोत्तम उपाय हो।

**- केही औषधिहरूको सेवन**

जस्तै: एमियोडारोन, डानाजोल, मूत्र औषधि, एन्टिकन्भल्सेन्ट आदि। यदि यस्तो औषधि चलि्रहेको छ भने चिकित्सकलाई जानकारी गराउनुपर्छ।

**- गर्भावस्था र तीव्र तौल घटाइ**

गर्भावस्थामा हर्मोन परिवर्तनका कारण कोलेस्टेरोल स्वाभाविक रूपमा बढ्न सक्छ। तीव्र तौल घटाउँदा पनि अस्थायी रूपमा कोलेस्टेरोल बढ्न सक्छ।

**कोलेस्टेरोल नियन्त्रणका उपायहरू**

खाना खाएपछि ५ मिनेट आराम र त्यसपछि हल्का टहलिएर पाचन सुधार गर्न सकिन्छ।

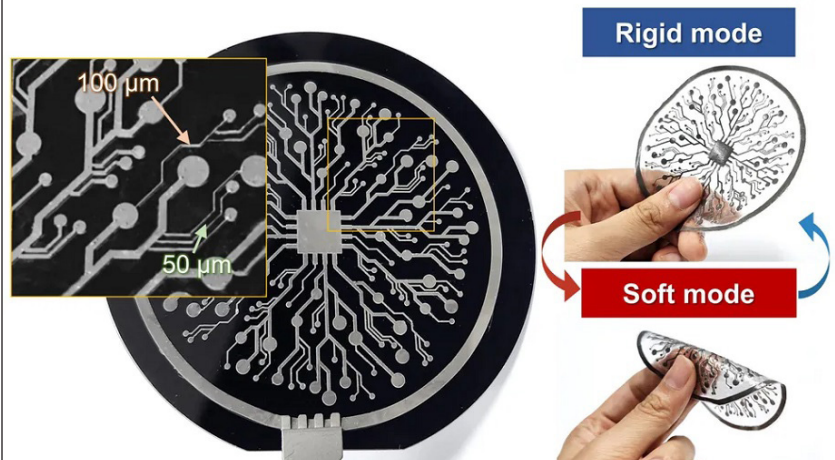
खानाको बीचमा पानी नपिउने र ध्यान दिएर खाना खाने।

लसुन, प्याज, टुसा उम्रिएका अन्न र सोयाबिनजस्ता खाद्यपदार्थ सेवन गर्ने।

नियमित व्यायाम, सन्तुलित आहार र पर्याप्त निद्रालाई प्राथमिकता दिने।

**निष्कर्ष** - कोलेस्टेरोल शरीरका लागि आवश्यक भए पनि यसको अत्यधिक मात्रा स्वास्थ्यका लागि खतरा बन्न सक्छ। सन्तुलित जीवनशैली, सही आहार र मानसिक स्वास्थ्यको ख्याल राखेर कोलेस्टेरोललाई नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। जोखिमयुक्त व्यवहारहरू ल्यागेर हृदयघात, स्ट्रोक र अन्य घातक रोगहरूबाट बच्न सकिन्छ।

# कडा र नरम रूप फेर्न सक्ने “इलेक्ट्रोनिक मसी”को विकास : भविष्यका लचकदार उपकरण निर्माणमा क्रान्ति ल्याउने आशा



काठमाडौं । वैज्ञानिकहरूले एउटा नयाँ प्रकारको ‘इलेक्ट्रोनिक मसी’ विकास गरेका छन्, जसले तापक्रमअनुसार आफ्नो कडापन परिवर्तन गर्न सक्छ। यो मसीको प्रयोग गरेर यस्तो सर्किट छान्न सकिनेछ, जुन तातो हुँदा कडा अवस्थाबाट नरम अवस्थामा रूपान्तरण हुनसक्छ।

यस प्रविधाले शरीरभित्र राखिने मेडिकल इम्प्लान्टहरूदेखि लचकदार रोबोटिक्ससम्मका क्षेत्रहरूमा नयाँ सम्भावनाको ढोका खोल्ने विश्वास वैज्ञानिकहरूको छ। यी उपकरणहरू प्रयोग हुने वातावरणअनुसार आफ्नो बनावट परिवर्तन गर्न सक्नेछन्—कतिपय अवस्थामा कडा, भने कतिपयमा पूर्णतः लचकदार।

ग्यालियम र पोलिमरको मिश्रणबाट बनेको मसी

अमेरिकास्थित लाइभसाइन्सका अनुसार, यो मसी ग्यालियम नामक धातु र पोलिमर-आधारित सोल्भेन्टको मिश्रणबाट बनेको हो। ग्यालियम एक विशेष धातु हो, जुन सामान्य तापक्रममा ठोस भए पनि ३० डिग्री सेल्सियसभन्दा तलमै पगल्छ्छ। प्रयोग भएको सोल्भेन्ट तातो हुँदा बिस्तारै विघटन हुन्छ र मसीलाई सुचालक बनाउँछ। यही प्रक्रिया

मार्फत सर्किटको कडापन पनि नियन्त्रित हुन्छ।

यस अनुसन्धानको विस्तृत विवरण प्रतिष्ठित क्अप्पलअभ ष्मखबलअभक पत्रिकामा २०२५ मे ३० मा प्रकाशित भएको हो।

कोरियाको प्क्ष्क विश्वविद्यालयका विद्युत् इन्जिनियरिङ्का प्राध्यापक तथा सह-अनुसन्धानकर्ता जे-वुङ जियोङ भन्छन्, “यो मसीले व्यक्तिगत इलेक्ट्रोनिक्स, मेडिकल उपकरण र लचकदार रोबोटिक्समा नयाँ युगको सुरुवात गर्नेछ।”

‘भेरिएबल स्टिफनेस’ प्रविधिको अवधारणा

हालको प्रविधिमा अधिकांश इलेक्ट्रोनिक उपकरणहरू दुई खालका हुन्छन्—एकातर्फ स्मार्टफोन वा ल्यापटपजस्ता कडा तर उच्च कार्यक्षमता भएका; अर्कातर्फ लचकदार भए पनि कम प्रदर्शन दिने बेयरेबल डिभाइसहरू। यो मसी भने यी दुईको बीचको दूरी कम गर्ने लक्ष्यसहित निर्माण गरिएको हो।

ग्यालियम पूर्वदेखि नै यस्तो प्रयोगमा उपयुक्त मानिँदै आएको थियो, तर सतहमा बनेको अक्साइड तहका कारण यसको

छपाइ सम्भव थिएन। वैज्ञानिकहरूले डाइमेथाइल सल्फोक्साइड नामक घोल प्रयोग गरी ग्यालियमका नानोकणहरूलाई पोलिमरमा मिसाउने तरिका विकास गरे। तातो हुँदा सोल्भेन्ट विघटन भई हल्का अम्लीय वातावरण बनाउँछ, जसले अक्साइड तह हटाएर ग्यालियम कणहरूलाई आपसमा गाभिन सहयोग गर्छ। परिणामस्वरूप, उच्च-रिजोल्युसन सर्किट बनाइन्छ।

मेडिकल र बेयरेबल उपकरणमा सफल परीक्षण

यस प्रविधिको परीक्षणका क्रममा ५० माइक्रोमिटर जति पातलो सर्किट छान्न सफल गरिएको छ—मानव कपालभन्दा पनि पातलो। परीक्षणमा यो पदार्थ तातो हुँदा १,४०० गुणा बढी नरम भएको देखिएको छ। वैज्ञानिक टोलीले दुई प्रयोगात्मक उपकरण पनि निर्माण गरेका छन्—

सामान्य अवस्थामा कडा हुने, तर छालासँग सम्पर्क हुँदा नरम हुने बेयरेबल स्वास्थ्य उपकरण।

शल्यक्रिया गर्न सजिलो हुने गरी कडा अवस्थामा राखिने तर शरीरभित्र पुगेपछि नरम हुने मस्तिष्क इम्प्लान्ट।

उत्पादनमा सहजता

अनुसन्धानकर्ताहरूका अनुसार, यो मसी स्क्रिन प्रिन्टिङ र डिप कोटिङजस्ता प्रचलित निर्माण विधिहरूसँग मिल्ने भएकाले यसलाई भविष्यमा इडी प्रिन्टिङमार्फत ठूलो मात्रामा उत्पादन गर्न सकिनेछ।

प्राध्यापक जियोङले भने, “लिविङ मेटल प्रिन्टिङमा रहेका दीर्घकालीन चुनौतीहरू समाधान गर्दै हामीले मसीको अम्लीयता नियन्त्रणमार्फत ग्यालियम कणहरूलाई प्रभावकारी रूपमा जोड्न सकेका छौं। यसले गर्दा तापक्रममै सर्किट छान्न र कडापनमा परिवर्तन गर्न सक्ने नयाँ सम्भावना जन्मिएको छ।”

संघीयता, लोकतन्त्र, गणतन्त्र, सामाजिक न्याय, धर्मनिरपेक्षता, जातीय सद्भाव र व्यवसायिकताका लागि

गुप्तज्ञाप

साप्ताहिक



सुम्निमा

THE SUMNIMA NATIONAL WEEKLY

प्रत्येक सोमवार नियमित रूपमा प्रकाशित भइरहेको

सुम्निमा राष्ट्रिय साप्ताहिक

अखबार खोजी खोजी पर्दो ।



# चवबहा: गल्छी बचाउन जनता सडकमा डोजरमुनि पल्टिन तयार मेयर डंगोल



चीभार गल्छि बचाउन डोजरमुनि सुत्ने पहिलो मने हुन्छु

कृष्णमान डंगोल  
मेयर, कीर्तिपुर नपा

कीर्तिपुर - ऐतिहासिक चवबहा: गल्छी संरक्षणको सवालमा मंगलवार कीर्तिपुर नगरपालिका वडा नं. ६, क्वयुना (जलविनायक) मा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाई तनावपूर्ण बन्यो। बागमती सभ्यता विकास परियोजनाका इन्जिनियरले गल्छीको माथिल्लो भागमा सरसफाई गर्ने र अवरोध बनेका ढुंगाभित्रै हटाउने प्रस्ताव राखेपछि, स्थानीयवासी आक्रोशित बने।

कार्यक्रममा वडाध्यक्ष खीरमान सिंह बस्नेतले चवबहा: गल्छीमा काम गर्न सिफारिस गरेको पुष्टि गरेपछि,

जनआक्रोश भन्नु बढ्यो। स्थानीय समुदायले ऐतिहासिक गल्छीको स्वरूपमा कुनै पनि परिवर्तन नगर्न चेतावनी दिँदै, यदि गल्छी विगाने प्रयास भयो भने “रगतको खोला बग्ने” भन्दै कठोर विरोध जनाए। कार्यक्रममा सहभागी प्रतिनिधिसभा सदस्य तथा पूर्वमन्त्री राजेन्द्र कुमार केसीले चवबहा: गल्छीमा केही नहुने आश्वासन दिँदै “रगतको खोला बगाउनु पर्ने अवस्था नआओस्” भन्ने अभिव्यक्ति दिएका थिए। तर, उनी विदा हुँदै गर्दा नाराबाजी र जनआक्रोश चर्लिराखे। तनावपूर्ण अवस्था सिर्जना भयो।

स्थानीय बासिन्दाहरूको भनाइमा कीर्तिपुर वडा नं. ६ बाट चवबहा: गल्छीमा काम गर्न सिफारिस गरिएको सांसद राजेन्द्र कुमार केसी र शहरी विकास मन्त्री प्रकाश मान सिंहको निर्देशनमा भएको हो। त्यसैले दोष वडाध्यक्षको मात्र नभई, राजनीतिक नेतृत्वकै भूमिका प्रश्नको घेरामा आएको छ। जनसमुदायले उक्त सिफारिसको खण्डन गर्न सांसद केसी र कीर्तिपुर नगरपालिकासँग लिखित रुपमा

# ईटाभट्टामा हुर्किएकी गोमा श्रेष्ठले एसईईमा ल्याइन् ४.० जीपीए, डाक्टर बन्ने लक्ष्य



भक्तपुर, । चाँगुनारायण नगरपालिका-८, सुडालस्थित जस्ताको टहरामा बस्दै आएकी गोमा श्रेष्ठले माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (एसईई) २०८१ मा सर्वोत्कृष्ट नतिजा प्राप्त गरेकी छन्। सामुदायिक विद्यालय महेन्द्रग्राम माध्यमिक विद्यालयबाट एसईई दिएको गोमाले ४.० जीपीए प्राप्त गर्दै चाँगुनारायण नगरपालिकाकै उत्कृष्ट विद्यार्थी बन्न सफल भएकी हुन्।

धेरैका लागि सामान्य लाग्न सक्ने यो उपलब्धिको पृष्ठभूमि भने असाधारण छ।

सरस्वती श्रेष्ठ रामेछापको खनियाँपानीबाट छोरीलाई राम्रो शिक्षा दिलाउने सपना बोकेर करिब १२ वर्षअघि भक्तपुर आएका थिए। खनियाँपानीमा विद्यालयसम्म पुग्न एक घन्टा भन्दा बढीको उकालो-ओरालो पार गर्नुपर्थ्यो। त्यसैले ईटा पाउँ र भारी बोक्दै भए पनि छोरीलाई पढाउने अठोटसाथ उनीहरू भक्तपुर भर्ने।

गोमाको बुवाले भने, “छोरीको पढाइप्रतिको लगाव देखेर थातथलो त्यागेर भक्तपुर आएको निर्णय आज सार्थक भएको छ।” खेतबाट फर्किएर हिलो पखाउँदै गर्दा एसईईको नतिजा सार्वजनिक भएको थाहा पाउँदा गोमा निकै आत्तिएकी थिइन्। जब ४.० जीपीएको नतिजा देखिन्, खुसीले आँखा रसाएकी थिइन्। “खुसीले उर्फिँएँ, बुवा आमालाई देखाएर स्याबासी पाउँ,” उनले भनिन्।

गोमाको सपना अब अझ ठूलो छ। उनी नेपालकै कुनै मेडिकल कलेजबाट एमबीबीएस पढेर डाक्टर बन्ने लक्ष्य राख्छिन्। त्यसका लागि विज्ञान संकायमा प्लस टु गर्दै छात्रवृत्तिमा मेडिकल अध्ययन गर्न चाहन्छिन्।

यसबीच, गोमाको मेहनत र लगनशीलता देखेर नेपाली काँग्रेस भक्तपुर जिल्ला सभापति तथा संघीय सांसद दुर्लभ थापाले उनलाई कक्षा ११ र १२ को पूर्ण छात्रवृत्तिका साथै पोसाक र किताबको व्यवस्था समेत गर्ने घोषणा गरेका छन्। सांसद थापाले गोमाको सफलता समाजमा प्रेरणाको स्रोत बनेको बताउँदै शिक्षा नै परिवर्तनको मूल आधार हो भन्ने कुरालाई पुष्टि गरेको उल्लेख गरे।

सानो जस्ताको टहरा, त्यहीँ पलड, किताबको चाड, धान गहुँका बोरासँगै हुर्केकी गोमा आज लाखौँ युवाको प्रेरणा बनेकी छन्। उनीजस्तै थुप्रै किशोरीहरूका लागि गोमाको संघर्ष र सफलता एउटा उज्यालो बाटो बन्न सक्छ।

# मध्यपुरमा दुई महिने सेरामिक्स तालिम सम्पन्न



मध्यपुर थिमि । नेपाल सेरामिक्स संघको हल, सिद्धिकाली मा गत आइतबार दुई महिनासम्म सञ्चालन भएको सेरामिक्स तालिम समापन गरिएको छ । समापन समारोह असार १५ को अवसरमा आयोजित दहीच्युरा

थियो । उनले युवाहरूले सिकेको सीपलाई व्यवहारमा उतार्न आग्रह गर्नुका साथै आगामी प्रदेश सरकारको बजेटमा सेरामिक्स भवन निर्माणका लागि १५ लाख रुपैयाँ विनियोजन गरिएको जानकारी दिए ।

उद्योग तथा वाणिज्य कार्यालय, भक्तपुरको आयोजनामा र नेपाल सेरामिक्स संघको सहआयोजनामा सम्पन्न उक्त तालिममा २५ जना युवाहरूले सहभागिता जनाएका थिए । उनीहरूले परम्परागत माटाका भाँडाकुँडा बनाउने कला र प्रविधिमा दक्षता हासिल गरेका हुन् ।

उद्योग तथा वाणिज्य कार्यालयका प्रमुख रामप्रसाद

# एसियाडका लागि ३१ खेल दर्ता गरिएको मन्त्रालयको दाबी, एनओसीको अस्वीकार

काठमाडौँ – युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले सन् २०२६ मा जापानमा हुने २० औँ एसियाली खेलकुद (एसियाड) का लागि नेपालबाट ३१ खेल दर्ता गरिएको दाबी गरेको छ। तर, नेपाल ओलम्पिक कमिटी (एनओसी) ले ३० खेल मात्र दर्ता गरिएको जानकारी गराउँदै मन्त्रालयको दाबीलाई अस्वीकार गरेको छ।

एनओसीले आज पत्रकार सम्मेलन गर्दै एसियाडका लागि ३० खेल दर्ता गरिसकेको जानकारी दिएको केही समयमै मन्त्रालयले प्रेस विज्ञप्ति जारी गर्दै थप एक खेलसहित ३१ खेल दर्ता भएको पुष्टि गरेको हो। मन्त्रालयको दाबी अनुसार उक्त खेलहरू आयोजक समिति ओलम्पिक काउन्सिल अफ एसिया (ओसीए) सँगको विशेष अनुरोधपछि दर्ता भएका हुन् भने त्यसको पुष्टिका लागि पत्र समेत प्राप्त भएको जनाइएको छ।

मन्त्रालयले दर्ता गरेका ३१ खेलमध्ये ९ खेल एनओसीको सूचिमा उल्लेख छैनन्। ती खेलहरूमा टेक्वान्डो, जिम्न्यास्टिक, इक्वेस्ट्रियन, फुटबल, फेन्सिङ, सुटिङ, ट्रायथलन, प्यान्डबल, र रोडइ रहेका छन्।

यसैबीच, एनओसी अध्यक्ष जीवनराम श्रेष्ठले एसियाडका लागि खेल दर्ता गर्ने अधिकार केवल एनओसीसँग मात्र भएको दाबी गर्दै मन्त्रालयको विज्ञप्ति भ्रामक भएको प्रतिक्रिया दिएका छन्। उनले मन्त्रालयले जनताको ध्यान अन्यत्र मोड्न गलत सूचना प्रवाह गरेको आरोपसमेत लगाएका छन्।

दुवै निकायबीच लामो समयदेखि चल्दै आएको अधिकारको द्वन्द्व फेरि चर्किएको देखिन्छ। मन्त्रालयले जारी गरेको विज्ञप्तिमा श्रेष्ठ नेतृत्वको एनओसीलाई ‘अवैध’ ठहर गर्दै ओसीएबाट कुनै आधिकारिक स्वीकृति नआएको अवस्थामा एनओसीको कार्यलाई मान्यता नदिने स्पष्ट पारेको छ।

मन्त्रालयका अनुसार दर्ता गरिएका ३१ खेल:

एथलेटिक्स, बक्सिङ, क्रिकेट, टेक्वान्डो, कबड्डी, कराते, इ-स्पोर्ट्स, उस्, जिम्न्यास्टिक, पौडी, जुडो, टेबल टेनिस, भलिबल, साइकलिङ, इक्वेस्ट्रियन, फुटबल, फेन्सिङ, गल्फ, सुटिङ, टेनिस, ट्रायथलन, भारोत्तोलन, कुस्ती, बास्केटबल, ब्याडमिन्टन, हकी, सफ्ट टेनिस, प्यान्डबल, स्क्वास, रग्बी, रोडइ एनओसीमार्फत दर्ता गरिएका ३० खेल:

एथलेटिक्स, आर्चरी, ब्याडमिन्टन, बास्केटबल, बक्सिङ, ब्रेकिङ एण्ड डान्स स्पोर्ट्स, बेसबल एण्ड सफ्टबल, राफ्टिङ एण्ड कनोइड, कुराँस, क्रिकेट, साइक्लिङ, इ-स्पोर्ट्स, गल्फ, हकी, जुडो, कबड्डी, कराते, मोडर्न पेन्टायथलन, रग्बी, स्केटिङ, स्पोर्ट्स क्लाइम्बिङ, स्क्वास, सफ्ट टेनिस, पौडी, टेनिस, टेबल टेनिस, भलिबल, भारोत्तोलन, कुस्ती, उस्

एसियाडको तयारीसँगै मन्त्रालय र एनओसीबीचको विवाद भन्ने चुलिएको छ। आगामी दिनमा यसले नेपाली खेलकुद क्षेत्रमा कस्तो प्रभाव पार्नेछ, भन्ने प्रश्न उद्ग्न थालेको छ।

# म्यानचेस्टर सिटी क्लब विश्व कपबाट बाहिर



एजेन्सी - साविक विजेता म्यानचेस्टर सिटी क्लब विश्व कपको अन्तिम १६ बाट बाहिरिएको छ।

अमेरिकामा जारी क्लब विश्वकपमा आज अतिरिक्त समयमा साउदी अरबको क्लब अल-हिलालसँग ४-३ ले पराजित हुँदै सिटी चाहिएको हो। ७ गोलको रोमाञ्चक खेलमा अल हिलालले अतिरिक्त समयमा २ गोल गर्दै क्वाटरफाइनलको यात्रा तय गरेको हो ।

पेप ग्वार्डिओलाको टोली समूह चरणबाट सहजै अघि बढेको थियो। अन्तिम १६ मा कमजोर रक्षात्मक प्रदर्शनका सिटीका लागि महंगो पर्यो ।

सिटीले लगातार चौथो खेलमा पहिलो १० मिनेटमै गोलको खाता खोल्थे । कप्तान बर्नाडो सिल्भाले विपक्षी डिफेन्डरले क्लियर गर्न नसकेपछि नजिकबाट गोल गरे । अल-हिलालले पहिलो हाफमा खासै अवसर बनाउन सकेन । तर दोस्रो हाफ सुरु भएको ४४ सेकेन्डमै ब्राजिलियन स्ट्राइकर मार्कोस लियोनाडोले बराबरी गोल फर्काए।

बार्सिलोना पूर्व खेलाडी म्याल्कमले डिफेन्स चिदै ५२औँ मिनेटमा अल-हिलाललाई अग्रता दिलाए। तर ५५ औँ मिनेटमा एर्लिङ हालान्डले कर्नरबाट आएको बल गोल गर्दै सिटीलाई खेलमा फर्काए।

निर्धारित समय २-२ को बराबरी टुंगियो। डिफेन्डर कालिदु कुलिवालीले ९४औँ मिनेटमा शक्तिशाली हेडर मार्फत गोल गर्दै अल-हिलाललाई अग्रता दिलाए। तर, परिवर्तित खेलाडी फिल फोडेनले १ सय चार मिनेटमा गोल गर्दै सिटीको सम्भावनालाई जीवित राखे। अल-हिलालका लागि नायक बने मार्कोस लियोनाडो । अतिरिक्त समय सकिन ८ मिनेट बाँकी रहँदा उनले गरेको गोल निर्णायक बन्यो र २०२१ एएफसी च्याम्पियन्स लिग विजेता अन्तिम आठमा पुग्यो ।

अल हिलालले सेमिफाइनल प्रवेशका लागि ब्राजिलको फ्लुमिनेसको सामना गर्नेछ । अर्को फ्रि क्वाटरफाइनलमा फ्लुमिनेसले इन्टर मिलानलाई २-० ले हराएको थियो ।





### बागमतिको....

तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणको निर्णयअनुसार चोभार गल्लीको विस्तार गरेर उपत्यका डुवान समस्या समाधान गर्ने भनिएको छ ।

गृहमन्त्री रमेश लेखकले संसदा भने, “चोभारको गल्ली साँघुरो हुँदा पानी प्रवाहमा बाधा पुगेर उपत्यकामा डुवान हुने गरेको निष्कर्षमा पुगिएको छ । त्यसैले गल्ली विस्तार गर्ने निर्णय गरिएको हो ।”

विज्ञ र अभियन्ताको आपत्ति बरिष्ठ भूभूगर्भविद् बास्कोटाका अनुसार चोभारको गल्ली करिव करोडौँ वर्ष पुरानो चट्टानी भूभाग हो । उनले चट्टान काट्ने निर्णय नभई केवल प्रवाह अवरोध हटाउने तर्फ सरकारले लाने सम्भावना देखाएका छन् । “गल्ली खोल्नुभन्दा खोलामा बहाव नअडिने अवस्था बनाउनु उपयुक्त हुन्छ,” उनको सुझाव छ ।

सांस्कृतिक संरक्षण अभियन्ता गणपतिलाल श्रेष्ठले भने सरकार उल्टो बाटोमा लागेको आरोप लगाउँछन्। “खोला किनार मिचेर संरचना बनाउँछ, खेत मास्छ अनि डुवान रोक्न गल्ली फोर्छु भन्छ । यो सोचै गलत हो,” उनी भन्छन् ।

उनका अनुसार मञ्जुश्री गल्ली केवल प्राकृतिक सम्पदा मात्र नभई सांस्कृतिक आस्थासँग जोडिएको ठाउँ हो । चोभार गल्लीको कुनै पनि रूपमा परिवर्तनको विरोध गर्दै उनले भोलुङ्गे पुलमा कालो ब्यानरसहित सरकारलाई खबरदारीसमेत गरेका छन् ।

प्राधिकरणको स्पष्टिकरण सरकारको निर्णयको चर्को विरोधपछि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणले ११ असारमा स्पष्टीकरण जारी गर्‍यो।विज्ञप्तिमा भनिएको छ, “गल्लीको प्रवाहमा अवरोध हुँदा डुवान हुने भएकाले नेपाली सेनासँग समन्वय गरी अवरोध हटाउने योजना मात्र हो, चट्टान काट्ने होइन ।”

काठमाडौँ उपत्यकामा डुवान समस्या समाधानका लागि वास्तविक कारण-जसमा अव्यवस्थित सहरीकरण, घट्दो जल प्रवाह, हराउँदै गएका खेत-बारी र प्राकृतिक जल सञ्चय प्रणालीको अभाव प्रमुख हुन्-लाई बेवास्ता गर्दै चोभार गल्लीलाई दोष दिनु दीर्घकालीन समाधान होइन भन्ने विज्ञहरूको साझा चेतावनी हो । खोला-किनारको मिचिएको भूभाग फिर्ता गरी जल प्रवाह पुनःस्थापना गर्नु नै टेकेदार समाधान बन्ने आवाज चर्किँदै गएको छ ।

त्यस्तै सरकारले चोभार गल्ली क्षेत्रको पाँचवटा ठूला ढुंगा फुटाएर नदीको बहाव मार्ग फराकिलो बनाउने तयारी गरेपछि स्थानीय आदिवासी नेवार समुदायको तीव्र विरोध चुलिएको छ। विशेषगरी कीर्तिपुर नगरपालिका-६ स्थित न्हसिकाप क्षेत्र (नेवारी भाषामा च्ववहा: गल्ली) लाई लक्षित यो योजनाविरुद्ध नेवा: देय् दबू, कीर्तिपुर वडा समिति अगाडि आएको छ। समितिले आइतबार एक प्रेस विज्ञप्ति जारी गर्दै प्रस्तावित विकास योजनाले सांस्कृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक र प्राकृतिक सम्पदा ध्वस्त पार्ने खतरा औल्याएको छ।

ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा जोगाउन आग्रह

नेवा: देय् दबू कीर्तिपुर वडा ६ का अध्यक्ष वीरेन्द्र महर्जनद्वारा हस्ताक्षरित विज्ञप्तिमा उल्लेख

गरिएको छ कि च्ववहा: गल्ली कुनै साधारण नदी मार्ग होइन, यो काठमाण्डौ उपत्यकाको आदिम सभ्यता विकाससँग गहिरो रूपमा गाँसिएको सांस्कृतिक केन्द्र हो। विज्ञप्तिमा भनिएको छ, “न्हसिकाप स्वयं ऐतिहासिक, सांस्कृतिकका साथै प्राकृतिक सम्पदाको रुपमा उभिएको छ।“

नेवार समुदायको विश्वासअनुसार, यही गल्लीबाट मञ्जुश्रीले खड्ग प्रहार गरी उपत्यकाको पानी निकास गराएका थिए। त्यही क्षेत्रभित्र जल विनायक (क्वयना गणेश) मन्दिर, बासुकी नागको स्थल र चर्खुति-बर्खुति नामक एशियाको दोस्रो लामो गुफा समेत रहेको उल्लेख गर्दै विज्ञप्तिले यस सम्पदाको विशिष्टता उजागर गरेको छ।

“विकास”को नाममा विनाशको चेतावनी विकासको नाममा नदीको बहाव क्षेत्रलाई साँघुरो पारेर चोभार करिडोर जस्ता संरचना बनाइएकोमा विज्ञप्तिले गम्भीर आपत्ति जनाएको छ। यस प्रकारका योजनाले विगतमा उपत्यकाका विभिन्न क्षेत्र डुवानमा पार्ने अवस्था सिर्जना गरिसकेको उदाहरण विँदै, अब चोभार गल्लीमा फेरि यस्तै जोखिम दोहोरिन सक्ने चेतावनी दिइएको छ।

विज्ञप्तिमा भनिएको छ, “हजारौँ वर्ष र शताब्दी अघिदेखि बाढी र डुवानको निमित्त गल्ली बाधक नभएको र हुन पनि नसक्ने तथ्यप्रति बेवास्ता गर्दै गल्लीमा ढुंगा फुटाउने तयारी हुनु दुःखद हो।“

आदिवासी अधिकार र अन्तर्राष्ट्रिय सन्धीको उल्लंघन नेवा: देय् दबूले नेपालको संविधानमा उल्लेखित आदिवासी जनजातिको सांस्कृतिक अधिकार, भूमि संरक्षणको ग्यारेन्टी र नेपालले अंगीकार गरेका अन्तर िष्ट्रिय सन्धी–जस्तै आइएलओ १९९ तथा संयुक्त राष्ट्रसंघीय आदिवासी अधिकार घोषणा (रल्स्क्वए)–को उल्लंघन गर्दै गल्लीमा ढुंगा फुटाउने कार्य अधि बढाइएमा त्यो स्वीकार्य नहुने स्पष्ट पारेको छ।

विज्ञप्तिमा भनिएको छ, “पूर्व सुसूचित जानकारीसहितको मञ्जुरी बिना गरिने कुनै पनि कार्य गैरकानुनी ठहरिनेछ। यदि स्थानीय समुदायको भावना विपरीत कार्य गरिएमा त्यसबाट उत्पन्न हुने परिस्थितिको जिम्मेवारी सम्बन्धित निकाय नै हुनेछ।“

सरकारको योजनाले चोभार गल्लीको प्राकृतिक स्वरूप परिवर्तन गर्ने सम्भावना रहेकाले स्थानीय नेवार समुदाय सतर्क बनेको देखिन्छ। विज्ञप्तिले यो स्थान केवल भौगोलिक नभई सांस्कृतिक चेतनाको केन्द्र भएकाले संरक्षण अपरिहार्य रहेको जोड दिएको छ। चोभार गल्ली जस्तै ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण र विकास योजनाबीच सन्तुलन कायम राख्न सक्ने नीति अबको चुनौती बन्ने देखिन्छ।

### काँक्रेबारी...

थिमिको नीलबाराही बरिपरि पहिरो नियन्त्रण र वृक्षरोपण आवश्यक रहेको, सूर्यविनायक-९ काँक्रेबारीमा निक भुजिकिक हाउजिङले २२ रोपनीभन्दा बढी वन अतिक्रमण गरेको र सूर्यविनायक-१० को भिंगाली वन हुँदै बनाइएको प्लटिङ रोडलगायतका अतिक्रमणहरूमा कारवाहीको माग गरे।

प्रमुख जिल्ला अधिकारी

पाण्डेले स्थानीय वन उपभोक्ता समितिहरूले नियन्त्रण गर्न नसक्ने वन अतिक्रमणलाई लिएर ती समितिहरूलाई खारेज गर्ने तयारी रहेको जनाउँदै, सार्वजनिक जग्गा तथा वन क्षेत्र अतिक्रमणमा दोषीलाई प्रमाणसहित कानुनी कारवाही अगाडि बढाइने बताए। उनले राजनीतिक दलहरूले पनि यस्तो कार्यविरुद्ध स्पष्ट प्रतिबद्धता जनाउनुपर्ने बताए।

राप्रपाका राजु कुईँकेलले नगरकोट आसपासको अतिक्रमण नियन्त्रणका लागि निरीक्षण गर्न र निजी प्लटिङको नाममा भइरहेको सार्वजनिक जमिन कब्जा रोक्नुपर्ने धारणा राखे। माओवादी केन्द्रका राजकुमार वनले वन क्षेत्रभित्र तारबार लगाएर वन्यजन्तु संरक्षण गर्नुपर्ने बताए भने, रास्वपाका प्रल्हाद कार्कीले सल्लाहबिना आश्रम निर्माण, लामो समय साधारणसभा नगर्ने सामुदायिक वन समिति र काँक्रेबारीको अतिक्रमणकर्तालाई कारवाही गर्न माग गरे।

डिभिजन वन कार्यालय भक्तपुरकी प्रमुख सरस्वती आचार्यले काँक्रेबारी वन क्षेत्र अतिक्रमण मुद्दा अदालतमा दायर भइसकेको पुष्टि गरिन्।

वैठकमा सहभागीहरूबीच मुद्दा कहिले टुंगिने भन्ने विषयमा कानेखुसी चलिरहेको थियो। उल्लेखनीय छ, प्रमुख जिल्ला अधिकारीको नेतृत्वमा रहेको यो समिति २०७६ सालपछि पहिलोपटक बसेको हो। जिल्लावासीहरूले वैठकबाट भएका निर्णयहरू व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्न जोड दिएका छन्, किनभने विगतमा निर्णय मात्र हुने तर त्यसको कार्यान्वयन नहुने तीतो यथार्थ उनीहरूले भोगिरहेका छन्।

### कांग्रेस....

सक्ने जोखिम पनि उनीहरूलाई चिन्ताको विषय बनेको छ।

बतौलाले भने, “कांग्रेस-एमालेले संविधान संशोधनको आवश्यकता महसुस गरेका छन्। तर आत्मगत परिस्थिति तयार भए पनि वस्तुगत अवस्था अनुकूल छैन।”

कांग्रेस-एमाले : समीक्षा गर्दै, कार्यान्वयन अधुरो

कांग्रेस नेताहरूका अनुसार, पार्टीले ०८१ सालमा संविधान कार्यान्वयनको समग्र समीक्षा गरिसकेको छ र ०८२ सालमा संशोधन प्रक्रिया अगाडि बढाउने तयारी भइरहेको छ। सूचना, सञ्चार तथा प्रचार विभाग प्रमुख मीन विश्वकर्माे केन्द्रीय कार्यसमिति बैठकमा यही विषय छलफलमा रहेको जानकारी दिए। उनले भने, “संविधान संशोधनमात्र होइन, कार्यान्वयनको समीक्षा गरेर अष्टयारा प्रावधानहरू सच्याउने हाम्रो अडान हो। कार्यदल गठनको तयारी पनि भइरहेको छ।”

माओवादीको आलोचना: ‘संशोधनको नाममा सरकार परिवर्तन’

प्रमुख प्रतिपक्षी दल नेकपा माओवादी केन्द्रले भने कांग्रेस-एमालेको सहमतिको उद्देश्य संविधान संशोधन नभएर सत्ता परिवर्तन मात्र रहेको आरोप लगाउँदै आएको छ। माओवादीका प्रमुख सचेतक हितराज पाण्डेले संविधान संशोधनको कुरा बहानामात्र भएको दावी गरे।

“सरकार बदल्न अरू उपाय नभएपछि संशोधनको कुरा आएको हो ” पाण्डेले भने

“आजको सरकार जनताको होइन, दलालहरूको पक्षमा काम गरिरहेको छ।”

गुपचुप सहमति, सार्वजनिक देउवा-ओलीबीचको सात बुँदे सहमति सुरुवातमा गोप्य राखिएको थियो। पछि दुवै पार्टीले पार्टी बैठकमार्फत् सहमतिलाई अनुमोदन गरे। प्रधानमन्त्री ओलीले प्रतिनिधिसभामा असार १७ गतेको सहमति सार्वजनिक गरेपछि मात्र जनसमक्ष आएको थियो।

सात बुँदे सहमति १- आमजनताको चाहना बमोजिम राष्ट्रिय हितको रक्षा गर्न भ्रष्टाचार नियन्त्रण गरी मुलुकमा सुशासन कायम गर्न राष्ट्रको विकास निर्माण अभियानलाई तीव्रता दिन राजनीतिक स्थिरताका लागि अन्य राजनीतिक दललाई समेत सहभागी गराई संविधानको धारा ७६ (२) अन्तर्गत राष्ट्रिय सहमतिको सरकार निर्माण गर्ने ।

२- राष्ट्रिय सहमतिको सरकारले संविधान प्रारम्भ भएपश्चात अभ्यासमा देखापरेका सबल पक्ष र दुर्बल पक्ष तथा शक्तिशालीको समीक्षा गरी राजनीतिक स्थायित्वको लागि संविधानमा आवश्यक संशोधन र तदनुकूलको कानुन निर्माण गर्ने विषयलाई प्राथमिकता दिने।

३- अर्थतन्त्रमा विद्यमान शिथिलतालाई अन्त्य गरी विश्वसनीय व्यावसायिक वातावरण तयार गरी आर्थिक गतिविधिलाई चलायमान बनाउने आन्तरिक र बाह्य लगानीलाई प्रोत्साहन गरी मुलुकभित्र पर्याप्त र मर्यादित रोजगारी सिर्जना गर्ने ।

४- राष्ट्रिय सहमतिको सरकारको नेतृत्व सरकार गठन भएको मितिले दुई वर्षसम्म नेकपा एमालेका अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीले र त्यसपछि २०८४ मङ्सिरमा हुने आम निर्वाचनसम्म नेपाली कांग्रेसका सभापति माननीय शेरबहादुर देउवाले सकारको नेतृत्व गर्ने ।

५- राष्ट्रिय हितको रक्षा गर्न भ्रष्टाचार नियन्त्रण गरी मुलुकमा सुशासन कायम गर्न राष्ट्रको विकास निर्माणको अभियानलाई तीव्रता दिन राष्ट्रिय सहमतिको सरकार सञ्चालनका आधार र न्यूनतम साभ्ना कार्यक्रम तर्जुमा गरी सोही आधारमा सरकार सञ्चालन गर्ने ।

६- राष्ट्रिय सहमतिको सरकारका लागि दुई प्रमुख राजनीतिक दलको नेतृत्वदायी भूमिका र समानताको आधारमा समान हैसियतमा सरकारमा सहभागिता रहने र अन्य राजनीतिक दललाई समेत सरकारमा समावेश गर्ने ।

७- राष्ट्रिय सहमति सरकार सहमतिको सरकारको मर्म र भावना अनुरूप प्रदेश सरकारको गठन र सञ्चालन गर्ने र जनभावनाअनुरूप प्रदेश तथा स्थानीय तहमा हुने विकास निर्माणको कामलाई तीव्रता दिने ।

कां गे स - ए मा ले को गठबन्धनले ठूलो राजनीतिक प्रतिबद्धता जनाए पनि संविधान संशोधन जस्ता संवेदनशील विषयमा व्यवहारिक प्रगति गर्न नसकेको देखिन्छ। दुईतिहाइको अभाव, आन्तरिक संवादको कमजोरी र राजनीतिक वातावरणको अपुष्टताले सहमतिको कार्यान्वयन अपूर्ण रहन गएको छ। अबको चुनौती भनेको प्रतिबद्धतालाई कार्यान्वयनमा रूपान्तरण गर्ने हो।

### ३२३....

यही विस्थापनले गर्दा आफू “दुखी” भएको बताउँदै उनले आफ्नै नाममा पनि त्यो पीडा प्रतिबिम्बित गरेका छन्।

त्यस कालखण्डमा पनि राज्यले सार्वजनिक संरचना निर्माणका लागि नागरिकका घर-जग्गा अधिग्रहण गर्ने चलन रहेको देखिन्छ। दुखी भारो मात्र होइन, मन्दिर निर्माणका क्रममा त:मारी क्षेत्रबाट धेरैलाई हटाइएको थियो। विस्थापित गरिएकाहरूलाई राज्यले सत्ताभर्नाका लागि ‘ पलिखेल’ नामक स्थानमा जग्गा दिएको थियो। नेपाल भाषामा ‘ पलि’ भन्नाले सत्ताभर्ना र ‘ ख्य’ भन्नाले खेत जनाउँछ। यही व्युत्पत्तिबाट पलिख्य शब्द बनेको हो, जुन कालान्तरमा अपभ्रंश हुँदै आजको ‘पलिखेल’ भएको हो।

पलिखेलमा बसोबास गर्न पुगेकाहरूलाई त्यसवेला ‘ पलिख्य’ भनिन्थ्यो। पछि यही नामबाट ‘पलिखे’ वा ‘पालिखे’ थरको विकास भएको पाइन्छ। हाल पूर्वतर्फ बसाइ सरेकाहरू ‘पलिखे’ लेख्ने गरेका छन् भने पश्चिम गएकाहरू ‘पालिखे’ लेख्छन्।

हाल देखिने भव्य ड्यातपोल मन्दिर नयाँ निर्माण गरिएको भए पनि यसअघि रहेको मन्दिर वि.सं. १७५८ साल पौष सुदी ७ गते, बृहस्पतिवारका दिन विधिपूर्वक भत्काइएको थियो। त्यसपछि पाँच दिनसम्म वास्तुपूजा गरेर मात्र नयाँ मन्दिरको निर्माण कार्य थालिएको थियो। आश्चर्यजनक रूपले, जम्मा ६ महिनाभित्र मन्दिर निर्माण सम्पन्न गरिएको थियो।

त्यो समय न त आधुनिक उपकरण थिए, न त प्रविधि तैपनि निर्धारित अवधिमा यति विशाल मन्दिर बनाइनु तत्कालीन शासक, कर्मचारी र निर्माणकर्ता सबैको समर्पण र दृढताको प्रमाण हो। अहिलेको सन्दर्भमा हेर्दा, प्रविधि र स्रोत साधन प्रशस्त हुँदाहुँदै पनि सरकारी योजनाहरू वर्षौंदेखि अपूरा रहने गरेको अवस्था देखिन्छ।

यसै सन्दर्भमा, मन्दिर निर्माणका क्रममा तयार पारिएको मूल नक्सा अबै पनि महत्वपूर्ण दस्तावेजका रूपमा रहेको उल्लेख गर्न सकिन्छ।

### स्थानीय तह....

कानुनी व्यवस्थाको उल्लंघन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनअनुसार स्थानीय तहले स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति गठन गरी चारसदस्यीय टोलीमार्फत बजेटको खाका तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। तर लेखापरीक्षण गरिएका अधिकांश स्थानीय तहले यस्तो प्रक्रिया पालना नगरेको पाइएको छ।

गत आर्थिक वर्ष ४८ वटा स्थानीय तहले तोकिएको समयभित्र वार्षिक बजेट पेस गर्न सकेनन् भने ७९ स्थानीय तहले ३ अर्ब ३० करोडभन्दा बढी रकम ऐनविपरीत रकमान्तर गरे। ऐनले पुँजीगत शीर्षकमा अधिकतम २५ प्रतिशत मात्र रकमान्तर गर्न सकिने व्यवस्था गरेको भए पनि, सो सीमाभन्दा धेरै रकमान्तर गरिएको प्रतिवेदनमा उल्लेख छ।

पारदर्शिता र जवाफदेहितामा कमी

प्रतिवेदनमा बजेट खर्चमा पारदर्शिता र जवाफदेहिताको अभाव देखिएको छ। अवण्डा रकम कार्यपालिकाको निर्णयबाट मनपरी ढंगले विभाजन गरी पटकै योजना र कार्यक्रममा खर्च गरिँदा वित्तीय अनुशासन उल्लङ्घन भएको जनाइएको छ।

त्यस्तै, प्रदेशसभाले स्वीकृत नगरेको व्यवस्थाअनुसार १७१ स्थानीय तहले स्वकीय सचिव र सल्लाहकार राखेर ९ करोड १५ लाख रुपैयाँभन्दा बढी पारिश्रमिक खर्च गरेका छन्।

सरकारी सम्पत्ति फिर्ता नगर्ने प्रवृत्ति

महालेखा परीक्षकको प्रतिवेदनअनुसार, गत आर्थिक वर्ष १४ वटा स्थानीय तहका प्रमुख पदाधिकारी, सदस्य तथा कर्मचारीले कार्यालयबाट लिएको मोबाइल, ल्यापटपलगायतका सामग्री फिर्ता नगरी १ करोड १७ लाख ४१ हजार रुपैयाँ बराबरको सम्पत्ति आफैँमा राखेका छन्।

निष्कर्ष स्थानीय तहमा देखिएको योजना निर्माण, बजेट तर्जुमा र खर्चसम्बन्धी बेथिति र लापरवाहीले समग्र स्थानीय विकासलाई प्रभाव पारेको छ। कानुनी प्रावधान र नियमनको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु, जनप्रतिनिधि र कर्मचारी संयन्त्रको मिलेमतोमा हुने मनपरी निर्णय, तथा वित्तीय अनुशासनको कमीले समस्या फन जटिल बनाउँदै लगेको देखिन्छ।



#LIFEAT CHANAKYA

+2

SCIENCE MANAGEMENT

ADMISSIONS OPEN



INTRODUCING

SCIENCE READY

NEXT-GEN LEARNING

UPGRADED SPORTS FACILITIES

www.chanakya.edu.np

01-6632927

Shankhadhar Chowk, Madhyapur Thimi-4, Bhaktapur



प्रकाशक/कार्यकारी सम्पादक: दीपक श्रेष्ठ, सम्पादक: दीपिका श्रेष्ठ, व्यवस्थापक: दिवस श्रेष्ठ, कार्यालय: सुन्दरनगर, मध्यपुर थिमि-३, भक्तपुर, फोन: ६६३३६५२, ९८५११०२२७३,  
मुद्रण: धिम्ले अफसेट प्रेस, अनामनगर, web news portal : [www.thimitimes.com.np/](http://www.thimitimes.com.np/)